

VIVEKA CHUDAMANI

sarvavēdāntasiddhāntagōcharam tamagōcharam □
gōvindaṃ paramānandaṃ sadguruṃ praṇatō'smyaham □ 1□

jantūnāṃ naraḥ narajanma durlabhamataḥ puṃstvaṃ tatō vipratā
tasmādvaidikadharmamārgaparātā vidvattvamasmatparam □
ātmānātmavivēchanaṃ svanubhavō brahmātmanā saṃsthiṭiḥ
muktirnō śatajanmakōṭisukṛtaiḥ puṇyairvinā labhyatē □ 2□ (pāṭhabhēdaḥ -
śatakōṭijanmasu kṛtaiḥ)

durlabhaṃ trayamēvaitaddēvānugrahaḥ hētukam □
manuṣyatvaṃ mumukṣutvaṃ mahāpuruṣasaṃśrayaḥ □ 3□

labdhvā kathañchinnarajanma durlabhaṃ (pāṭhabhēdaḥ - kathañchin)
tatrāpi puṃstvaṃ śrutipāradarśanam □
yastvātmamuktau na yatēta mūḍhadhīḥ
sa hyātmahā svaṃ vinihantyasadgrahāt □ 4□ (pāṭhabhēdaḥ - ātmahā svaṃ)

itaḥ kō nvasti mūḍhātmā yastu svārthē pramādyati □
durlabhaṃ mānuṣaṃ dēhaṃ prāpya tatrāpi pauruṣam □ 5□

vadantu śāstrāṇi yajantu dēvān (pāṭhabhēdaḥ - paṭhantu)
kurvantu karmāṇi bhajantu dēvatāḥ □
ātmaikyabōdhēna vināpi mukti- (pāṭhabhēdaḥ - vinā vimuktiḥ na)
rna sidhyati brahmaśatāntarē'pi □ 6□

amṛtattvasya nāśāsti vittēnētyēva hi śrutīḥ □
bravīti karmaṇō muktērahētutvaṃ sphuṭaṃ yataḥ □ 7□

atō vimuktyai prayatēta vidvān
sannyastabāhyārthasukhaspṛhaḥ san □
santaṃ mahāntaṃ samupētya dēśikaṃ
tēnōpadiṣṭārthasamāhitātmā □ 8□

uddharēdātmanā"tmānaṃ magnaṃ saṃsāravāridhau □
yōgārūḍhatvamāsādyasamyagdarśananiṣṭhayā □ 9□

sannyasya sarvakarmāṇi bhavabandhavimuktayē □
yatyatāṃ paṇḍitairdhīrairātmābhyāsa upasthitaiḥ □ 10□

chittasya śuddhayē karma na tu vastūpalabdhayē □
vastusiddhirvichārēṇa na kiñchitkarmakōṭibhiḥ □ 11□

samyagvichārataḥ siddhā rajjutattvāvadhāraṇā □
bhrāntōditamahāsarpaḥayaduḥkhavināśinī □ 12□ (pāṭhabhēdaḥ – bhrāntyō)
arthasya niśchayō dṛṣṭō vichārēṇa hitōktitaḥ □
na snānēna na dānēna prāṇāyāmaśatēna vā □ 13□

adhikāriṇamāsāstē phalasiddhirviśēṣataḥ □
upāyā dēśakālādyāḥ santyasminsahakāriṇaḥ □ 14□ (pāṭhabhēdaḥ – santyasyāṃ)
atō vichāraḥ kartavyō jijñāsōrātmavastunaḥ □

samāsādyā dayāsindhuṃ guruṃ brahmaviduttamam □ 15□

mēdhāvī puruṣō vidvānūhāpōhavichakṣaṇaḥ □
adhikāryātmavidyāyāmuktalakṣaṇalakṣitaḥ □ 16□

vivēkinō viraktasya śamādiguṇaśāliṇaḥ □
mumukṣōrēva hi brahmajijñāsāyōgyatā matā □ 17□

sādhanānyatra chatvāri kathitāni manīṣibhiḥ □
yēṣu satsvēva sannīṣṭhā yadabhāvē na sidhyati □ 18□

ādau nityānityavastuvivēkaḥ parigaṇyatē □
ihāmutraphalabhōgavirāgastadanantaram □
śamādiṣaṭkasampattirmumukṣutvamiti sphuṭam □ 19□

brahma satyaṃ jaganmithyētyēvaṃrūpō viniśchayaḥ □
sō'yaṃ nityānityavastuvivēkaḥ samudāhṛtaḥ □ 20□

tadvairāgyaṃ jihāsā yā darśanaśravaṇādibhiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – jugupsā yā)
dēhādibrahmaparyantē hyanityē bhōgavastuni □ 21□ (pāṭhabhēdaḥ – bhōgyavastuni)
virajya viṣayavrātāddōṣadṛṣṭyā muhurmuḥuḥ □
svalakṣyē niyatāvasthā manasaḥ śama uchyatē □ 22□

viṣayēbhyaḥ parāvartya sthāpanaṃ svasvagōlakē □
ubhayēśāmindriyāṇāṃ sa damaḥ parikīrtitaḥ □
bāhyānālambanaṃ vṛttērēṣōparatiruttamā □ 23□

sahanaṃ sarvaduḥkhānāmapratīkārāpūrvakam □
chintāvilāparaḥitaṃ sā titikṣā nigadyatē □ 24□

śāstrasya guruvākyasya satyabuddhyavadhāraṇam □ (pāṭhabhēdaḥ -
satyabuddhyāvadhāraṇā)

sā śraddhā kathitā sadbhīryayā vastūpalabhyatē □ 25□

sarvadā sthāpanaṃ buddhēḥ śuddhē brahmaṇi sarvadā □ (pāṭhabhēdaḥ -
samyagāsthāpanaṃ)

tatsamādhānamityuktaṃ na tu chittasya lālanam □ 26□

ahaṅkāradidēhāntān bandhānajñānakalpitān □

svasvarūpāvabōdhēna mōktumichChā mumukṣutā □ 27□

mandamadyamarūpāpi vairāgyēṇa śamādinā □

prasādēna gurōḥ sēyaṃ pravṛddhā sūyatē phalam □ 28□

vairāgyaṃ cha mumukṣutvaṃ tīvraṃ yasya tu vidyatē □

tasminnēvārthavantaḥ syuḥ phalavantaḥ śamādayaḥ □ 29□

ētayōrmandatā yatra viraktatvamumukṣayōḥ □

marau salilavattatra śamādērbhānamātratā □ 30□

mōkṣakāraṇasāmagryāṃ bhaktirēva garīyasī □

svasvarūpānusandhānaṃ bhaktirityabhīdhīyatē □ 31□

svātmatattvānusandhānaṃ bhaktirityaparē jaguḥ □

uktasādhanasampannastattvajijñāsūrātmanaḥ □

upasīdēdgurum prājñāṃ yasmādbandhavimōkṣaṇam □ 32□

śrōtriyō'vṛjinō'kāmahatō yō brahmavittamaḥ □

brahmaṇyuparataḥ śāntō nirindhana ivānalaḥ □

ahētukadayāsindhurbandhurānamatāṃ satām □ 33□

tamārādhyā gurum bhaktyā prahvaprāśrayasēvanaiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - prahvaḥ)

prasannaṃ tamanuprāpya pṛchChējjñātavyamātmanaḥ □ 34□

svāminnamastē natalōkabandhō

kāruṇyasindhō patitaṃ bhavābdhau □

māmuddharātmīyakaṭākṣadṛṣṭyā

rjvyātikāruṇyasudhābhivṛṣṭyā □ 35□

durvārasaṃsāradavāgnitaptaṃ

dōdhūyamānaṃ duradrṣṭavātaiḥ □

bhītaṃ prapannaṃ paripāhi mṛtyōḥ

śaraṇyamanyadyadahaṃ na jānē □ 36□ (pāṭhabhēdaḥ - anyam)

śāntā mahāntō nivasanti santō
vasantavallōkahitaṃ charantaḥ □
tīrṇāḥ svayaṃ bhīmabhavārṇavaṃ janā-
nahētunānyānapi tārayantaḥ □ 37□

ayaṃ svabhāvaḥ svata ēva yatpara-
śramāpanōdapravaṇaṃ mahātmanām □
sudhāṃśurēṣa svayamarkakarkaśa-
prabhābhitaptāmavati kṣitiṃ kila □ 38□

brahmānandarāsānubhūtikalitaiḥ pūtaiḥ suśītaiḥ ryutai- (pāṭhabhēdaḥ – suśītaiḥ sitaiḥ)
ryuṣmadvākkalaśōjjhitaiḥ śrutisukhairvākyāmṛtaiḥ sēchaya □
santaptaṃ bhavatāpadāvadahanaḥ jvālābhirēnaṃ prabhō
dhanyāstē bhavadīkṣaṇakṣaṇagatēḥ pātrīkṛtāḥ svīkṛtāḥ □ 39□

kathaṃ tarēyaṃ bhavasindhumētaṃ
kā vā gatirmē katamō'styupāyaḥ □
jānē na kiñchitkṛpayā'va māṃ prabhō
saṃsāraduḥkhakṣatimātanuṣva □ 40□

tathā vadantaṃ śaraṇāgataṃ svaṃ
saṃsāradāvānalatāpataptaṃ □
nirīkṣya kāruṇyarasārdradṛṣṭyā
dadyādabhītiṃ sahasā mahātmā □ 41□

vidvān sa tasmā upasattimīyuṣē
mumuḥsavē sādhu yathōktakāriṇē □
praśāntachittāya śamānvitāya
tattvōpadēśaṃ kṛpayaiva kuryāt □ 42□

mā bhaiṣṭa vidvaṃstava nāstyapāyaḥ
saṃsārasindhōstaraṇē'styupāyaḥ □
yēnaiva yātā yatayō'sya pāraṃ
tamēva mārgaṃ tava nirdiśāmi □ 43□

astyupāyō mahānkaśchitsaṃsārabhayanāśanaḥ □
tēna tīrtvā bhavāmbhōdhiṃ paramānandamāpsyasi □ 44□

vēdāntārthavichārēṇa jāyatē jñānamuttamam □
tēnātyantikasaṃsāraduḥkhanāśō bhavatyanu □ 45□

śraddhābhaktidhyānayōgānmumuḥṣōḥ
muktērhētūnvakti sākṣāchChrutērgīḥ □

yō vā ētēsvēva tiṣṭhatyamuṣya
mōkṣō'vidyākalpitāddēhabandhāt □ 46□

ajñānayōgātparamātmanastava
hyanātmabandhastata ēva saṃsṛtiḥ □
tayōrvivēkōditabōdhavahniḥ
ajñānakāryaṃ pradahētsamūlam □ 47□

śiṣya uvācha □
kṛpayā śrūyatāṃ svāminpraśnō'yaṃ kriyatē mayā □
yaduttaramahaṃ śrutvā kṛtārthaḥ syāṃ bhavanmukhāt □ 48□

kō nāma bandhaḥ kathamēṣa āgataḥ
kathaṃ pratiṣṭhāsya kathaṃ vimōkṣaḥ □
kō'sāvanātmā paramaḥ ka ātmā
tayōrvivēkaḥ kathamētaduchyatām □ 49□

śrīguruvācha □
dhanyō'si kṛtakṛtyō'si pāvitaṃ tē kulaṃ tvayā □ (pāṭhabhēdaḥ – pāvitaṃ)
yadavidyābandhamuktyā brahmībhavitumichChasi □ 50□

ṛnamōchanakartāraḥ pituḥ santi sutādayaḥ □
bandhamōchanakartā tu svasmādanyō na kaśchana □ 51□

mastakanyastabhārādērduḥkhamanyairnivāryatē □
kṣudhādikṛtaduḥkhaṃ tu vinā svēna na kēnachit □ 52□

pathyamauṣadhasēvā cha kriyatē yēna rōgiṇā □
ārōgyasiddhirdṛṣṭā'sya nānyānuṣṭhitakarmanā □ 53□

vastusvarūpaṃ sphuṭabōdhachakṣuṣā
svēnaiva vēdyaṃ na tu paṇḍitēna □
chandrasvarūpaṃ nijachakṣuṣaiva
jñātavyamanyairavagamyatē kim □ 54□

avidyākāmakarmādipāśabandhaṃ vimōchitum □
kaḥ śaknuyādvina"tmānaṃ kalpakōṭīśatairapi □ 55□

na yōgēna na sāṅkhyēna karmanā nō na vidyayā □
brahmātmaikatvabōdhēna mōkṣaḥ sidhyati nānyathā □ 56□

vīṇāyā rūpasaundaryaṃ tantrīvādanasauṣṭhavam □
prajārañjanamātraṃ tanna sāmrajyāya kalpatē □ 57□

vāgvaikharī śabdajharī śāstravyākhyānakauśalam □
viduṣyaṃ viduṣāṃ tadvadbhuktayē na tu muktayē □ 58□

avijñātē parē tattvē śāstrādhītistu niṣphalā □
vijñātē'pi parē tattvē śāstrādhītistu niṣphalā □ 59□

śabdajālaṃ mahāraṇyaṃ chittabhramaṇakāraṇam □
ataḥ prayatnājjñātavyaṃ tattvajñāistattvamātmanaḥ □ 60□ tattvajñāttattva
ajñānasarpadaṣṭasya brahmajñānauṣadhaṃ vinā □
kimu vēdaiścha śāstraiścha kimu mantraiḥ kimauṣadhaiḥ □ 61□

na gachChatī vinā pānaṃ vyādhiraṣadhaśabdataḥ □
vinā'parōkṣānubhavaṃ brahmaśabdairna muchyatē □ 62□

akṛtvā dṛśyavilayamajñātvā tattvamātmanaḥ □
brahmaśabdaiḥ kutō muktiruktimātraphalairnṛṇām □ 63□ (pāṭhabhēdaḥ -
bāhyaśabdaiḥ)

akṛtvā śatrusaṃhāramagatvākhilabhūśriyam □
rājāhamiti śabdānnō rājā bhavitumarhati □ 64□

āptōktiṃ khananaṃ tathōpariśilādyutkarṣaṇaṃ svīkṛtiṃ (pāṭhabhēdaḥ -
pariśilāpākarṣaṇaṃ)
nikṣēpaḥ samapēkṣatē na hi bahiḥśabdaistu nirgachChatī □
tadvadbrahma vidōpadēśamananadhyānādibhirlabhyatē
māyākāryatirōhitaṃ svamamalaṃ tattvaṃ na duryuktibhiḥ □ 65□

tasmātsarvaprayatnēna bhavabandhavimuktayē □
svairēva yatnaḥ kartavyō rōgādāviva paṇḍitaiḥ □ 66□ (pāṭhabhēdaḥ - rōgādēriva)

yastvayādya kṛtaḥ praśnō varīyāñChāstravinmataḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - sammataḥ)
sūtraprāyō nigūḍhārthō jñātavyaścha mumukṣubhiḥ □ 67□

śaṛṇuṣvāvahitō vidvanyanmayā samudīryatē □
tadētachChravaṇātsadyō bhavabandhādvimōkṣyasē □ 68□

mōkṣasya hētuḥ prathamō nigadyatē
vairāgyamatyantamanityavastuṣu □
tataḥ śamaśchāpi damastitikṣā
nyāsaḥ prasaktākhillakarmaṇām bhṛśam □ 69□

tataḥ śrutistanmananaṃ satattva-
dhyānaṃ chiraṃ nityanirantaraṃ munēḥ □
tatō'vikalpaṃ paramētya vidvān

ihaiva nirvāṇasukhaṃ samṛchChatī 70

yadbōddhavyaṃ tavēdānīmātmānātmavivēchanam
taduchyate mayā samyak śrutvātmānyavadhāraya 71

majjāsthimēdaḥpalaraktacharma-
tvagāhvayairdhātubhirēbhiranvitam
pādōruvakṣōbhujapṛṣṭhamastakaiḥ
aṅgairupāṅgairupayuktamētat 72

aḥammamēti prathitaṃ śārīraṃ
mōhāspadaṃ sthūlamitīryatē budhaiḥ
nabhōnabhasvaddahanāmbubhūmayaḥ
sūkṣmāṇi bhūtāni bhavanti tāni 73

parasparāṃśairmilitāni bhūtvā
sthūlāni cha sthūlaśārīrahētavaḥ
mātrāstadīyā viṣayā bhavanti
śabdādayaḥ pañcha sukhāya bhōktuḥ 74

ya ēṣu mūḍhā viṣayēṣu baddhā
rāgōrupāsēna sudurdamēna
āyānti niryāntyadha ūrdhvamuchchaiḥ
svakarmadūtēna javēna nītāḥ 75

śabdādibhiḥ pañchabhirēva pañcha
pañchatvamāpuḥ svaguṇēna baddhāḥ
kuraṅgamātaṅgapataṅgamīna-
bhṛṅgā naraḥ pañchabhirañchitaḥ kim 76

dōṣēṇa tīvrō viṣayaḥ kṛṣṇasarpaviṣādapi
viṣaṃ nihanti bhōktāraṃ draṣṭāraṃ chakṣuṣāpyayam 77

viṣayāśāmahāpāsādyō vimuktaḥ sudustyajāt
sa ēva kalpatē muktyai nānyaḥ ṣaṭśāstravēdyapi 78

āpātavairāgyavatō mumukṣūn
bhavābdhipāraṃ pratiyātumudyatān
āsāgrahō majjayatē'ntarālē
nigṛhya kaṅṭhē vinivartya vēgāt 79

viṣayākhyagrahō yēna suviraktyasinā hataḥ
sa gachChatī bhavāmbhōdhēḥ pāraṃ pratyūhavarjitaḥ 80

viṣamaviṣayamārgairgachChatō'nachChabuddhēḥ (pāṭhabhēdaḥ – viṣayamārgē
gachChatō)

pratipadamabhiyātō mṛtyurapyēṣa viddhi □ (pāṭhabhēdaḥ – pratipadamabhighātō
mṛtyurapyēṣa siddhaḥ)

hitasujanagurūkyā gachChataḥ svasya yuktyā
prabhavati phalasiddhiḥ satyamityēva viddhi □ 81□

mōkṣasya kāṅkṣā yadi vai tavāsti
tyajātīdūrādviṣayānviṣaṃ yathā □
pīyūṣavattōṣadayākṣamārjava-
praśāntidāntīrbhaja nityamādarāt □ 82□

anukṣaṇaṃ yatparihṛtya kṛtyaṃ
anādyavidyākṛtabandhamōkṣaṇaṃ □
dēhaḥ parārthō'yamamuṣya pōṣaṇē
yaḥ sajjatē sa svamanēna hanti □ 83□

śārīrapōṣaṇārthī san ya ātmānaṃ didṛkṣati □ (pāṭhabhēdaḥ – didṛkṣatē)
grāhaṃ dārudhiyā dhṛtvā nadīṃ tartuṃ sa gachChati □ 84□ (pāṭhabhēdaḥ – sa
ichChati)

mōha ēva mahāmṛtyurmumukṣōrvapurādiṣu □
mōhō vinirjitō yēna sa muktipadamarhati □ 85□

mōhaṃ jahi mahāmṛtyuṃ dēhadārasutādiṣu □
yaṃ jitvā munayō yānti tadviṣṇōḥ paramaṃ padam □ 86□

tvaṅmāṃsarudhiraśnāyumedōmajjāsthisaṅkulam □
pūrṇaṃ mūtrapuriṣābhyāṃ sthūlaṃ nindyamidaṃ vapuḥ □ 87□

pañchīkṛtēbhyō bhūtēbhyaḥ sthūlēbhyaḥ pūrvakarmanā □
samutpannamidaṃ sthūlaṃ bhōgāyatanamātmanaḥ □
avasthā jāgarastasya sthūlārthānubhavō yataḥ □ 88□

bāhyēndriyaiḥ sthūlapadārthasēvāṃ
srakchandanastryādivichitrarūpām □
karōti jīvaḥ svayamētadātmanā
tasmātpraśastirvapuṣō'sya jāgarē □ 89□

sarvō'pi bāhyasaṃsāraḥ puruṣasya yadāśrayaḥ □
viddhi dēhamidaṃ sthūlaṃ gṛhavadgṛhamēdhinaḥ □ 90□

sthūlasya sambhavajarāmarañāni dharmāḥ
sthaulyādayō bahuvidhāḥ śīśutādyavasthāḥ □
varṇāśramādiniyamā bahudhā”mayāḥ syuḥ
pūjāvamānabahumānamukhā visēṣāḥ □ 91□

buddhīndriyāṇi śravaṇaṃ tvagakṣi
ghrāṇaṃ cha jihvā viṣayāvabōdhanāt □
vākpāṇipādā gudamapyupasthaḥ (pāṭhabhēdaḥ – upasthaṃ)
karmēndriyāṇi pravaṇēna karmasu □ 92□ (pāṭhabhēdaḥ – pravaṇāni)

nigadyatē’ntaḥkaraṇaṃ manōdhīḥ
ahaṅkṛtiśchittamiti svavṛttibhiḥ □
manastu saṅkalpavikalpanādibhiḥ
buddhiḥ padārthādhyavasāyadharmataḥ □ 93□

atrābhimānādahamityahaṅkṛtiḥ □
svārthānusandhānaguṇēna chittam □ 94□

prāṇāpānavyānōdānasamānā bhavatyasau prāṇaḥ □
svayamēva vṛttibhēdādvikṛtibhēdātsuvarṇasaliḥdivat □ 95□ (pāṭhabhēdaḥ –
vikṛtērbhēdātsuvarṇasaliḥmiva)

vāgādi pañcha śravaṇādi pañcha
prāṇādi pañchābhramukhāni pañcha □
buddhyādyavidyāpi cha kāmakarmanī
puryaṣṭakaṃ sūkṣmaśarīramāhuḥ □ 96□

idaṃ śarīraṃ śarṇu sūkṣmasañjñitaṃ
liṅgaṃ tvapañchīkṛtabhūtasambhavam □
savāsanam karmaphalānubhāvakaṃ
svājñānatō’nādirupādhirātmanaḥ □ 97□

svapnō bhavatyasya vibhaktyavasthā
svamātraśēṣēṇa vibhāti yatra □
svapnē tu buddhiḥ svayamēva jāgrat
kālīnanānāvidhavāsanābhiḥ □ 98□

kartrādibhāvaṃ pratipadya rājatē
yatra svayaṃ bhāti hyayaṃ parātmā □ (pāṭhabhēdaḥ – svayañjyōtirayaṃ)
dhīmātrakōpādhiraśēṣasākṣī
na lipyatē tatkr̥takarmalēsaiḥ □ karmalēpaiḥ
yasmādasāṅgastata ēva karmabhiḥ

na lipyatē kiñchidupādhinā kṛtaiḥ □ 99□

sarvavyāpṛtikaraṇaṃ liṅgamidaṃ syāchchidātmanaḥ puṃsaḥ □
vāsyādikamiva takṣṇastēnaivātmā bhavatyasaṅgō'yam □ 100□

andhatvamandatvapaṭutvadharmāḥ
saugūnyavaigūnyavaśāddhi chakṣuṣaḥ □
bādhiryamūkatvamukhāstathaiva
śrōtrādidharmā na tu vētturātmanaḥ □ 101□

uchChvāsaniḥśvāsavijṛmbhaṇakṣu-
tprasyandanādyutkramaṇādikāḥ kriyāḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – praspandanādy)
prāṇādikarmāṇi vadanti tajñāḥ (pāṭhabhēdaḥ – tajjñāḥ)
prāṇasya dharmāvaśanāpipāsē □ 102□

antaḥkaraṇamētēṣu chakṣurādiṣu varṣmaṇi □
ahamityabhimānēna tiṣṭhatyābhāsatejasā □ 103□

ahaṅkāraḥ sa vijñēyaḥ kartā bhōktābhimānyayam □
sattvādiguṇayōgēna chāvasthātrayamaśnutē □ 104□ (pāṭhabhēdaḥ –
yōgēnāvasthātritayamaśnutē)

viṣayāṇāmānukūlyē sukhī duḥkhī viparyayē □
sukhaṃ duḥkhaṃ cha taddharmaḥ sadānandasya nātmanaḥ □ 105□

ātmārthatvēna hi prēyānviṣayō na svataḥ priyaḥ □
svata ēva hi sarvēśāmātmā priyatamō yataḥ □
tata ātmā sadānandō nāsyā duḥkhaṃ kadāchana □ 106□

yatsuṣuptau nirviṣaya ātmānandō'nubhūyatē □
śrutiḥ pratyakṣamaitihyamanumānaṃ cha jāgrati □ 107□

avyaktanāmnī paramēśaśaktiḥ
anādyavidyā triguṇātmikā parā □
kāryānumēyā sudhiyaiva māyā
yayā jagatsarvamideṃ prasūyatē □ 108□

sannāpyasannāpyubhayātmikā nō
bhinnāpyabhinnāpyubhayātmikā nō □
sāṅgāpyanaṅgā hyubhayātmikā nō (pāṭhabhēdaḥ – anaṅgāpyubhayātmikā)
mahādbhutā'nirvachanīyarūpā □ 109□

śuddhādvayabrahmavibōdhanāśyā
sarpabhramō rajjuvivēkatō yathā □

rajastamaḥsattvamīti prasiddhā
guṇāstadīyāḥ prathitaiḥ svakāryaiḥ □ 110□

vikṣēpaśaktī rajasāḥ kriyātmikā
yataḥ pravṛttiḥ prasṛtā purāṇī □
rāgādayō'syāḥ prabhavanti nityam
duḥkhādayō yē manasō vikārāḥ □ 111□

kāmaḥ krōdhō lōbhadambhādyasūyā (pāṭhabhēdaḥ – lōbhadambhābhyasūyā)
ahaṅkāērśyāmatsarādyāstu ghōrāḥ □
dharmā ētē rājasāḥ pumpravṛtti-
ryasmādēṣā tadrajō bandhahētuḥ □ 112□ (pāṭhabhēdaḥ – yasmādētattadrajō)

ēṣā"vṛtirnāma tamōguṇasya
śaktirmayā vastvavabhāsatē'nyathā □ śaktiryayā
saiṣā nidānam puruṣasya saṃsṛtēḥ
vikṣēpaśaktēḥ pravaṇasya hētuḥ □ 113□ (pāṭhabhēdaḥ – prasarasya)

prajñāvānapi paṇḍitō'pi chaturō'pyatyantasūkṣmātmadrḡ- (pāṭhabhēdaḥ –
sūkṣmārthadrḡ)
vyālīḍhastamasā na vētti bahudhā sambōdhitō'pi sphuṭam □
bhrāntyārōpitamēva sādhu kalayatyālambatē tadguṇān
hantāsau prabalā durantatamasāḥ śaktirmahatyāvṛtiḥ □ 114□

abhāvanā vā viparītabhāvanā'- (pāṭhabhēdaḥ – viparītabhāvanā)
sambhāvanā vipratipattirasyāḥ □
saṃsargayuktaḥ na vimuñchati dhruvaḥ
vikṣēpaśaktiḥ kṣapayatyajasram □ 115□

ajñānamālasya jaḍatvanidrā-
pramādamūḍhatvamukhāstamōguṇāḥ □
ētaiḥ prayuktō na hi vētti kiñchit
nidrāluvatstambhavadēva tiṣṭhati □ 116□

sattvaḥ viśuddhaḥ jalavattathāpi
tābhyāḥ militvā saraṇāya kalpatē □
yatrātmabimbaḥ pratibimbataḥ san
prakāśayatyarka ivākhilaḥ jaḍam □ 117□

mīśrasya sattvasya bhavanti dharmāḥ
tvamānitādyā niyamā yamādyāḥ □
śraddhā cha bhaktiścha mumukṣutā cha
daivī cha sampattirasannivṛttiḥ □ 118□

viśuddhasattvasya guṇāḥ prasādaḥ
svātmānubhūtiḥ paramā praśāntiḥ □
tṛptiḥ prahaṛṣaḥ paramātmaniṣṭhā
yayā sadānandarasaṃ samṛchChati □ 119□

avyaktamētattriguṇairniruktaṃ
tatkāraṇaṃ nāma śarīramātmanaḥ □
suśuptirētasya vibhaktyavasthā
pralīnasarvēndriyabuddhivṛttiḥ □ 120□

sarvaprakārapramitipraśāntiḥ
bījātmanāvasthitirēva buddhēḥ □
suśuptirētasya kila pratītiḥ (pāṭhabhēdaḥ – suśuptiratrāsya)
kiñchinna vēdmīti jagatprasiddhēḥ □ 121□

dēhēndriyaprāṇamanō'hamādayaḥ
sarvē vikārā viśayāḥ sukhādayaḥ □
vyōmādibhūtānyakhilaṃ cha viśvaṃ
avyaktaparyantamidaṃ hyanātmā □ 122□

māyā māyākāryaṃ sarvaṃ mahadādidēhaparyantam □
asadidamanātmatattvaṃ viddhi tvaṃ marumarīchikākālpam □ 123□

atha tē sampravakṣyāmi svarūpaṃ paramātmanaḥ □
yadvijñāya narō bandhānmuktaḥ kaivalyamaśnutē □ 124□

asti kaśchitsvayaṃ nityamahampratyayalambanaḥ □
avasthātrayasākṣī sanpañchakōśāvilakṣaṇaḥ □ 125□

yō vijānāti sakalaṃ jāgratsvapnasuśuptiṣu □
buddhitadvṛttisadbhāvamabhāvamahamityayam □ 126□

yaḥ paśyati svayaṃ sarvaṃ yaṃ na paśyati kaśchana □ (pāṭhabhēdaḥ – kiñchana)
yaśchētayati buddhyādi na tadyaṃ chētayatyayam □ 127□

yēna viśvamidaṃ vyāptaṃ yaṃ na vyāpnōti kiñchana □
ābhārūpamidaṃ sarvaṃ yaṃ bhāntamanubhātyayam □ 128□

yasya sannidhimātrēṇa dēhēndriyamanōdhiyaḥ □
viśayēṣu svakīyēṣu vartantē prēritā iva □ 129□

ahaṅkārādidēhāntā viśayāścha sukhādayaḥ □
vēdyantē ghaṭavadyēna nityabōdhasvarūpiṇā □ 130□

ēṣō'ntarātmā puruṣaḥ purāṇō
nirantarākhaṇḍasukhānubhūtiḥ □
sadaikarūpaḥ pratibōdhamātrō
yēnēṣitā vāgasavaścharanti □ 131□

atraiva sattvātmani dhīguhāyāṃ
avyākṛtākāśa uśatprakāśaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – uruprakāśaḥ)
ākāśa uchchai ravivatprakāśatē
svatējasā viśvamidaṃ prakāśayan □ 132□

jñātā manō'haṅkṛtīvikriyāṇāṃ
dēhēndriyaprāṇakṛtakriyāṇām □
ayō'gnivattānanuvartamānō
na chēṣṭatē nō vikarōti kiñchana □ 133□

na jāyatē nō mriyatē na vardhatē
na kṣīyatē nō vikarōti nityaḥ □
vilīyamānē'pi vapuṣyamuṣmi-
nna līyatē kumbha ivāmbaramḥ svayam □ 134□

prakṛtīvikṛtibhinnaḥ śuddhabōdhasvabhāvaḥ
sadasadidamaśēṣaṃ bhāsayannirviśēṣaḥ □
vilasati paramātmā jāgradādiśvavasthā-
svahamahamiti sākṣātsākṣirūpēṇa buddhēḥ □ 135□

niyamitamanasāmumḥ tvaṃ svamātmānamātma-
nyayamahamiti sākṣādviddhi buddhiprasādāt □
janimaraṇataraṅgāpārasaṃsārasindhūṃ
pratara bhava kṛtārthō brahmarūpēṇa saṃsthaḥ □ 136□

atrānātmānyahamiti matirbandha ēṣō'sya puṃsaḥ
prāptō'jñānājjananamaraṇaklēśasampātahētuḥ □
yēnaivāyaṃ vapuridamasatsatyamityātmabuddhyā
puṣyatyukṣatyavati viśayaistantubhiḥ kōśakṛdvat □ 137□

atasmimṣṭadbuddhiḥ prabhavati vimūḍhasya tamasā
vivēkābhāvādvai sphurati bhujagē rajjudhiṣaṇā □
tatō'narthavrātō nīpatati samādāturadhikaḥ
tatō yō'sadgrāhaḥ sa hi bhavati bandhaḥ śarṇu sakhē □ 138□

akhaṇḍanityādvayabōdhaśaktyā
sphurantamātmānāmanantavaibhavam □
samāvṛṇōtyāvṛtiśaktirēṣā

tamōmayī rāhurivārkabimbam □ 139□

tirōbhūtē svātmanyamalataratējōvati pumān
anātmānaṃ mōhādahamiti śarīraṃ kalayati □
tataḥ kāmākrodhaprabhṛtibhiraṃ bandhanaguṇaiḥ (pāṭhabhēdaḥ -
bandhakaguṇaiḥ)
paraṃ vikṣēpākhyā rajasa uruśaktirvyathayati □ 140□

mahāmōhagrāhagrasanagalitātmāvagamanō
dhiyō nānāvasthāṃ svayamabhinayaṃstadguṇatayā □ (pāṭhabhēdaḥ - nānāvasthāḥ)
apārē saṃsārē viṣayaviṣapūrē jalandhau
nimajyōnmajyāyaṃ bhramati kumatih kutsitagatih □ 141□

bhānuprabhāsañjanitābhrapaṅktiḥ
bhānuṃ tirōdhāya vijṛmbhatē yathā □
ātmōditāhaṅkṛtirātmatattvaṃ
tathā tirōdhāya vijṛmbhatē svayam □ 142□

kavalitadinanāthē durdinē sāndramēghaiḥ
vyathayati himajhañjhāvāyurugrō yathaitān □
aviratamasā”tmanyāvṛtē mūḍhabuddhiṃ
kṣapayati bahuduḥkhaistīvravikṣēpaśaktiḥ □ 143□

ētābhyāmēva śaktibhyāṃ bandhaḥ puṃsaḥ samāgataḥ □
yābhyāṃ vimōhitō dēhaṃ matvā”tmānaṃ bhramatyayam □ 144□

bījaṃ saṃsṛtibhūmijasya tu tamō dēhātmadhīraṅkurō
rāgaḥ pallavamambu karma tu vapuḥ skandhō’savaḥ śākhikāḥ □
agrāṇīndriyasamhatischa viṣayāḥ puṣpāṇi duḥkhaṃ phalaṃ
nānākarmasamudbhavaṃ bahavidhaṃ bhōktātra jīvaḥ khagaḥ □ 145□

ajñānamūlō’yamanātmabandhō
naisargikō’nādirananta īritaḥ □
janmāpyayavyādhiparādīduḥkha-
pravāhapātaṃ janayatyamuṣya □ 146□

nāstrairna śastrairanilēna vahninā
Chēttuṃ na śakyō na cha karmakōṭibhiḥ □
vivēkavijñānamahāsinā vinā
dhātuḥ prasādēna śītēna mañjunā □ 147□

śrutipramāṇaikamatēḥ svadharmā
niṣṭhā tayavātmaviśuddhirasya □

viśuddhabuddhēḥ paramātmavēdanam
tēnaiva saṃsārasamūlanāśaḥ □ 148□

kōśairannamayādyaiḥ pañchabhirātmā na saṃvṛtō bhāti □
nijaśaktisamutpannaiḥ śaivālapaṭalairivāmbu vāpīstham □ 149□

tachChaivālāpanayē samyak salilam pratīyatē śuddham □
tṛṣṇāsantāpaharam sadyaḥ saukhyapradam param puṃsaḥ □ 150□

pañchānāmapī kōśānāmapavādē vibhātyayam śuddhaḥ □
nityānandaikarasaḥ pratyagrūpaḥ paraḥ svayañjyōtiḥ □ 151□

ātmānātmavivēkaḥ kartavyō bandhamuktayē viduṣā □
tēnaivānandī bhavati svam vijñāya sachchidānandam □ 152□

muñjādiṣīkāmiva dṛśyavargāt
pratyāñchamātmānamasaṅgamakriyam □
vivichya tatra pravilāpya sarvam
tadātmanā tiṣṭhati yaḥ sa muktaḥ □ 153□

dēhō'yamannabhavanō'nnamayastu kōśa- (pāṭhabhēdaḥ - kōśō)
śchānnēna jīvati vinaśyati tadvihīnaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - hyannēna)
tvakcharmamāṃsarudhirāsthipurīṣarāśi-
rnāyam svayam bhavitumarhati nityaśuddhaḥ □ 154□

pūrvam janēradhimṛtērapī nāyamasti (pāṭhabhēdaḥ - janērapimṛtēratha)
jātakṣaṇaḥ kṣaṇaguṇō'niyatasvabhāvaḥ □
naikō jaḍaścha ghaṭavatparidṛśyamānaḥ
svātmā katham bhavati bhāvavikāravēttā □ 155□

pāṇipādādīmāndēhō nātmā vyaṅgē'pi jīvanāt □
tattachChaktēranāśāchcha na niyamyō niyāmakaḥ □ 156□

dēhataddharmatatkarmatadavasthādisākṣiṇaḥ □
sata ēva svataḥsiddham tadvailakṣaṇyamātmanah □ 157□

śalyarāśirmāṃsaliptō malapūrṇō'tikaśmalaḥ □
katham bhavēdayam vēttā svayamētadvilakṣaṇaḥ □ 158□

tvañmāṃsamēdō'sthipurīṣarāśā-
vahammatim mūḍhajānaḥ karōti □
vilakṣaṇam vētti vichāraśīlō
nijasvarūpaṃ paramārthabhūtam □ 159□

dēhō'hamityēva jaḍasya buddhiḥ
dēhē cha jīvē viduṣastvahandhīḥ □
vivēkavijñānavatō mahātmanō
brahmāhamityēva matiḥ sadātmani □ 160□

atrātmabuddhiḥ tyaja mūḍhabuddhē
tvañmāṃsamēdō'sthipurīṣarāśau □
sarvātmani brahmaṇi nirvikalpē
kuruṣva śāntiḥ paramāṃ bhajasva □ 161□

dēhēndriyādāvasati bhramōditāḥ
vidvānahantāḥ na jahāti yāvat □
tāvanna tasyāsti vimuktivārtā-
pyastvēṣa vēdāntanayāntadarśī □ 162□

Chāyāśarīrē pratibimbagātrē
yatsvapnadēhē hṛdi kalpitāṅgē □
yathātmabuddhistava nāsti kāchi-
jjīvachCharīrē cha tathaiva mā'stu □ 163□

dēhātmadhīrēva nṛṇāmasaddhiyāḥ
janmādiduḥkhaprabhavasya bījam □
yatastatastvaḥ jahi tāḥ prayatnāt
tyaktē tu chittē na punarbhavāśā □ 164□

karmēndriyaiḥ pañchabhirañchitō'yaḥ
prāṇō bhavētpṛāṇamayastu kōśaḥ □

yēnātmavānannamayō'nupūrṇaḥ
pravartatē'sau sakalakriyāsu □ 165□

naivātmāpi prāṇamayō vāyuvikārō (pāṭhabhēdaḥ – naivātmāyaḥ)
gantā'gantā vāyuvadantarabhirēṣaḥ □
yasmātkiñchitkvāpi na vēttīṣṭamaniṣṭaḥ
svaḥ vānyaḥ vā kiñchana nityaḥ paratantraḥ □ 166□

jñānēndriyāṇi cha manaścha manōmayāḥ syāt
kōśō mamāhamiti vastuvikalpahētuḥ □
sañjñādibhēdakalanākalitō balīyāḥ-
statpūrvakōśamabhipūrya vijṛmbhatē yaḥ □ 167□ (pāṭhabhēdaḥ – anupūrya)
pañchēndriyaiḥ pañchabhirēva hōtṛbhiḥ
prachīyamānō viṣayājyadhārayā □
jājvalyamānō bahuvāsanēndhanaiḥ

manōmayāgnirdahati prapañcham □ 168□ (pāṭhabhēdaḥ – manōmayō'gnirdahati)

na hyastyavidyā manasō'tiriktā
manō hyavidyā bhavabandhahētuḥ □
tasminvinaṣṭē sakalaṃ vinaṣṭaṃ
vijṛmbhitē'sminsakalaṃ vijṛmbhatē □ 169□

svapnē'rthasūnyē sṛjati svaśaktyā
bhōktrādiviśvaṃ mana ēva sarvam □
tathaiva jāgratyapi nō viśēṣaḥ
tatsarvamētanmanasō vijṛmbhaṇam □ 170□

suṣuptikālē manasi pralīnē
naivāsti kiñchitsakalaprasiddhēḥ □
atō manaḥkalpita ēva puṃsaḥ
saṃsāra ētasya na vastutō'sti □ 171□

vāyunā"nīyatē mēghaḥ punastēnaiva nīyatē □ (pāṭhabhēdaḥ – vāyunā nīyatē mēghaḥ
punastēnaiva līyatē)
manasā kalpyatē bandhō mōkṣastēnaiva kalpyatē □ 172□

dēhādisarvaviṣayē parikalpya rāgaṃ
badhnāti tēna puruṣaṃ paśuvadguṇēna □
vairasyamatra viṣavat suvidhāya paśchād
ēnaṃ vimōchayati tanmana ēva bandhāt □ 173□

tasmānmanaḥ kāraṇamasya jantōḥ
bandhasya mōkṣasya cha vā vidhānē □
bandhasya hēturalinaṃ rajōguṇaiḥ
mōkṣasya śuddhaṃ virajastamaskam □ 174□

vivēkavairāgyaguṇātirēkā-
chChuddhatvamāsādyā manō vimuktyai □
bhavatyatō buddhimatō mumukṣō-
stābhyāṃ dṛḍhābhyāṃ bhavitavyamagrē □ 175□

manō nāma mahāvyaḡhrō viṣayāraṇyabhūmiṣu □
charatyatra na gachChantu sādhavō yē mumukṣavaḥ □ 176□

manaḥ prasūtē viṣayānaśēṣān
sthūlātmanā sūkṣmatayā cha bhōktuḥ □
śārīravarṇāśramajātibhēdān
guṇakriyāhētuphalāni nityam □ 177□

asaṅgachidrūpamamuṃ vimōhya
dēhēndriyaprāṅaguṇairnibaddhya □
ahammamēti bhramayatyajasraṃ
manaḥ svakṛtyēṣu phalōpabhuktiṣu □ 178□

adhyāsadōṣātpuruṣasya saṃsṛtiḥ (pāṭhabhēdaḥ – adhyāsayōgāt)
adhyāsabandhastvamunaiva kalpitaḥ □
rajastamōdōṣavatō'vivēkinō
janmādiduḥkhasya nidānamētat □ 179□

ataḥ prāhurmanō'vidyāṃ paṇḍitāstadvadarśinaḥ □
yēnaiva bhrāmyatē viśvaṃ vāyunēvābhramaṇḍalam □ 180□

tanmanaḥśōdhanam kāryam prayatnēna mumukṣuṇā □
viśuddhē sati chaitasminmuktiḥ karaphalāyatē □ 181□

mōkṣaikasaktyā viṣayēṣu rāgaṃ
nirmūlya sannyasya cha sarvakarma □
sachChraddhayā yaḥ śravaṇādiniṣṭhō
rajaḥsvabhāvaṃ sa dhunōti buddhēḥ □ 182□

manōmayō nāpi bhavētparātmā
hyādyantavattvātpariṇāmibhāvāt □
duḥkhātmakatvādviṣayatvahētōḥ
draṣṭā hi dṛśyātmatayā na dṛṣṭaḥ □ 183□

buddhirbuddhīndriyaiḥ sārddham savṛttiḥ kartṛlakṣaṇaḥ □
vijñānamayakōśaḥ syātpuṃsaḥ saṃsārakāraṇam □ 184□

anuvrajachchitpratibimbaśaktiḥ
vijñānasañjñāḥ prakṛtērvikāraḥ □
jñānakriyāvānahamityajasraṃ
dēhēndriyādiṣvabhimanyatē bhṛśam □ 185□

anādikālō'yamaḥṣvabhāvō
jīvaḥ samastavyavahāravōḍhā □
karōti karmāṇyapi pūrvavāsanāḥ (pāṭhabhēdaḥ – karmāṇyanu)
puṇyānyapuṇyāni cha tatphalāni □ 186□

bhuṅktē vichitrāsvapi yōniṣu vraja-
nnāyāti niryātyadha ūrdhvamēṣaḥ □
asyaiva vijñānamayasya jāgrat-
svapnādyavasthāḥ sukhaduḥkhabhōgaḥ □ 187□

dēhādiniṣṭhāśramadharmakarma-
guṇābhimānaḥ satataṃ mamēti □
vijñānakōśō'yamatiprakāśaḥ
prakṛṣṭasānnidhyavaśātparātmanaḥ □
atō bhavatyēṣa upādhirasya
yadātmadhīḥ saṃsarati bhramēṇa □ 188□

yō'yam vijñānamayaḥ prāṇēṣu hṛdi sphuratyayaṃ jyōtiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ -
sphuratsvayañjyōtiḥ)
kūṭasthaḥ sannātmā kartā bhōktā bhavatyupādhistaḥ □ 189□

svayaṃ parichChēdamupētya buddhēḥ
tādātmyadōṣēṇa paraṃ mṛṣātmanaḥ □
sarvātmakaḥ sannapi vīkṣatē svayaṃ
svataḥ pṛthaktvēna mṛdō ghaṭāniva □ 190□

upādhisambandhavaśātparātmā
hyupādhidharmānanubhāti tadguṇaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - 'pyupādhi)
ayōvikārānavikārivahnivat
sadaikarūpō'pi paraḥ svabhāvāt □ 191□

śiṣya uvācha □
bhramēṇāpyanyathā vā'stu jīvabhāvaḥ parātmanaḥ □
tadupādhēranādītvānnānādērnāśa iṣyatē □ 192□

atō'sya jīvabhāvō'pi nityā bhavati saṃsṛtiḥ □
na nivartēta tanmōkṣaḥ kathaṃ mē śrīgurō vada □ 193□

śrīgururuvācha □
samyakprṣṭaṃ tvayā vidvansāvadhānēna tachChṛṇu □
prāmāṇikī na bhavati bhrāntyā mōhitakalpanā □ 194□

bhrāntiṃ vinā tvasaṅgasya niṣkriyasya nirākṛtēḥ □
na ghaṭētārthasambandhō nabhasō nīlatādivat □ 195□

svasya draṣṭurnirguṇasyākriyasya
pratyagbōdhānandarūpasya buddhēḥ □
bhrāntyā prāptō jīvabhāvō na satyō
mōhāpāyē nāstyavastusvabhāvāt □ 196□

yāvadbhrāntistāvadēvāsyā sattā
mithyājñānōjjrmbhitasya pramādāt □
rajivāṃ sarpō bhrāntikālīna ēva

bhrāntērnāśē naiva sarpō'pi tadvat □ 197□ (pāṭhabhēdaḥ – sarpō'sti)

anāditvamavidyāyāḥ kāryasyāpi tathēśyatē □
utpannāyāṃ tu vidyāyāmavidyakamanādyapi □ 198□

prabōdhē svapnavatsarvaṃ sahamūlaṃ vinaśyati □
anādyapīdaṃ nō nityaṃ prāgabhāva iva sphuṭam □ 199□

anādērapi vidhvaṃsaḥ prāgabhāvasya vīkṣitaḥ □
yadbuddhyupādhisambandhātparikalpitamātmani □ 200□

jīvatvaṃ na tatō'nyastu svarūpēṇa vilakṣaṇaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – tatō'nyattu)
sambandhastvātmanō buddhyā mithyājñānapuraḥsaraḥ □ 201□ (pāṭhabhēdaḥ –
sambandhaḥ svātmanō)

vinivṛttirbhavēttasya samyagjñānēna nānyathā □
brahmātmaikatvavijñānaṃ samyagjñānaṃ śrutērmatam □ 202□

tadātmānātmanōḥ samyagvivēkēnaiva sidhyati □
tatō vivēkaḥ kartavyaḥ pratyagātmasadātmanōḥ □ 203□ (pāṭhabhēdaḥ –
pratyagātmāsadātmanōḥ)

jalaṃ paṅkavadatyantaṃ paṅkāpāyē jalaṃ sphuṭam □ (pāṭhabhēdaḥ –
paṅkavadaspaṣṭam)
yathā bhāti tathātmāpi dōṣābhāvē sphuṭaprabhaḥ □ 204□

asannivṛttau tu sadātmanā sphuṭam
pratītirētasya bhavētpatīchaḥ □
tatō nirāsaḥ karaṇīya ēva
sadātmanaḥ sādvhāmādivastunaḥ □ 205□ (pāṭhabhēdaḥ – asadātmanaḥ)

atō nāyaṃ parātmā syādvijñānamayaśabdabhāk □
vikāritvājjaḍatvāchcha parichChinnatvahētutaḥ □
dṛśyatvādvyaabhichāritvānnānityō nitya iśyatē □ 206□

ānandapratibimbachumbitanurvṛttistamōjṛmbhitā
syādānandamayaḥ priyādiguṇakaḥ svēṣṭārthalābhōdayaḥ □
puṅyasyānubhavē vibhāti kṛtināmānandarūpaḥ svayaṃ
sarvō nandati yatra sādhu tanubhṛnmātraḥ prayatnaṃ vinā □ 207□ (pāṭhabhēdaḥ –
bhūtvā nandati)

ānandamayakōśasya suśuptau sphūrtirutkaṭā □
svapnajāgarayōriṣadiṣṭasandarśanādinā □ 208□

naivāyamānandamayāḥ parātmā
sōpādhikatvātprakṛtērvikārāt □
kāryatvahētōḥ sukṛtakriyāyā
vikārasaṅghātasamāhitatvāt □ 209□

pañchānāmapī kōśānāṃ niṣēdhē yuktitaḥ śrutēḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – yuktitaḥ kṛtē)
tanniṣēdhāvadhi sākṣī bōdharūpō’vaśiṣyatē □ 210□ (pāṭhabhēdaḥ –
tanniṣēdhāvadhiḥ)

yō’yamātmā svayañjyōtiḥ pañchakōśavilakṣaṇaḥ □
avasthātrayasākṣī sannirvikārō nirañjanaḥ □
sadānandaḥ sa vijñēyaḥ svātmatvēna vipaśchitā □ 211□

śiṣya uvācha □
mithyātvēna niṣiddhēṣu kōśēṣvētēṣu pañchasa □
sarvābhāvaṃ vinā kiñchinna paśyāmyatra hē gurō □
vijñēyaṃ kimu vastvasti svātmanā”tmavipaśchitā □ 212□ (pāṭhabhēdaḥ –
svātmanātra vipaśchitā)

śrīgururuvācha □
satyamuktaṃ tvayā vidvannipuṇō’si vichāraṇē □
ahamādivikārāstē tadabhāvō’yamapyanu □ 213□ (pāṭhabhēdaḥ – ‘yamapyatha)

sarvē yēnānubhūyantē yaḥ svayaṃ nānubhūyatē □
tamātmānaṃ vēditāraṃ viddhi buddhyā susūkṣmayā □ 214□

tatsākṣikaṃ bhavēttattadyadyēnānubhūyatē □
kasyāpyananubhūtārthē sākṣitvaṃ nōpayujyatē □ 215□ (pāṭhabhēdaḥ –
nōpapadyatē)

asau svasākṣikō bhāvō yataḥ svēnānubhūyatē □
ataḥ paraṃ svayaṃ sākṣātpratyagātmā na chētaraḥ □ 216□

jāgratsvapnasuṣuptiṣu sphuṭataraṃ yō’sau samujjṛmbhatē
pratyagrūpatayā sadāhamahamityantaḥ sphurannaikadhā □ (pāṭhabhēdaḥ –
sphurannēkadhā)
nānākāravikārabhāgina imān paśyannahandhīmukhān (pāṭhabhēdaḥ – bhājina)
nityānandachidātmanā sphurati taṃ viddhi svamētaṃ hṛdi □ 217□

ghaṭōdakē bimbitamarkabimba-
mālōkya mūḍhō ravimēva manyatē □
tathā chidābhāsamupādhisamsthaṃ
bhrāntyāhamityēva jaḍō’bhimanyatē □ 218□

ghaṭaṃ jalaṃ tadgatamarkabimbaṃ
vihāya sarvaṃ vinirīkṣyatē'rkaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - divi vīkṣyatē'rkaḥ)
taṭastha ētattritayāvabhāsakaḥ (pāṭhabhēdaḥ - taṭasthitaḥ tatttri)
svayamprakāśō viduṣā yathā tathā □ 219□

dēhaṃ dhiyaṃ chitpratibimbamēvaṃ (pāṭhabhēdaḥ - chitpratibimbamētaṃ)
viśṛjya buddhau nihitaṃ guhāyām □
draṣṭāramātmānamakhaṇḍabōdhaṃ
sarvaprakāśaṃ sadasadvilakṣaṇam □ 220□

nityaṃ vibhuṃ sarvagataṃ susūkṣmaṃ
antarbahiḥśūnyamananyamātmanaḥ □
vijñāya samyañnījarūpamētat
pumān vipāpmā virajō vimṛtyuḥ □ 221□

viśōka ānandaghanō vipaśchit
svayaṃ kutaśchinna bibhēti kaśchit □
nānyō'sti panthā bhavabandhamuktēḥ
vinā svatattvāvagamaṃ mumukṣōḥ □ 222□

brahmābhinnatvavijñānaṃ bhavamōkṣasya kāraṇam □
yēnādvitīyamānandaṃ brahma sampadyatē budhaiḥ □ 223□ (pāṭhabhēdaḥ -
sampadyatē budhaḥ)

brahmabhūtastu saṃsṛtyai vidvānnāvartatē punaḥ □
vijñātavyamataḥ samyagbrahmābhinnatvamātmanaḥ □ 224□

satyaṃ jñānamanantaṃ brahma viśuddhaṃ paraṃ svataḥsiddham □
nityānandaikarasaṃ pratyagabhinnaṃ nirantaraṃ jayati □ 225□

sadidaṃ paramādvaitaṃ svasmādanyasya vastunō'bhāvāt □
na hyanyadasti kiñchit samyak paramārthatattvabōdhadaśāyām □ 226□
(pāṭhabhēdaḥ - paratattvabōdhasudaśāyām)

yadidaṃ sakalaṃ viśvaṃ nānārūpaṃ pratītamajñānāt □
tatsarvaṃ brahmaiva pratyastāśēṣabhāvanādōṣam □ 227□

mṛtkāryabhūtō'pi mṛdō na bhinnaḥ
kumbhō'sti sarvatra tu mṛtsvarūpāt □
na kumbharūpaṃ pṛthagasti kumbhaḥ
kutō mṛṣā kalpitanāmamātraḥ □ 228□

kēnāpi mṛdbhinnatayā svarūpaṃ
ghaṭasya sandarśayituṃ na śakyatē □
atō ghaṭaḥ kalpita ēva mōhā-
nmṛdēva satyaṃ paramārthabhūtam □ 229□

sadbrahmakāryaṃ sakalaṃ sadēvaṃ (pāṭhabhēdaḥ – sadaiva)
tanmātramētanna tatō'nyadasti □ (pāṭhabhēdaḥ – sanmātramētanna)
astīti yō vakti na tasya mōhō
vinirgatō nidritavatprajalpaḥ □ 230□

brahmaivēdaṃ viśvamityēva vāṇī
śrautī brūtē'tharvaniṣṭhā variṣṭhā □
tasmādētadbrahmamātraṃ hi viśvaṃ
nādhiṣṭhānādbhinnatā'rōpitasya □ 231□

satyaṃ yadi syāj jagadētadātmanō'
nantattvahānirnigamāpramāṇatā □
asatyavāditvamapīśituḥ syā-
nnaitattrayaṃ sādhu hitaṃ mahātmanām □ 232□

īśvarō vastutattvajñō na chāhaṃ tēṣvavasthitaḥ □
na cha matsthāni bhūtānītyēvamēva vyachīkr̥pat □ 233□ (pāṭhabhēdaḥ –
vyachīkathat)

yadi satyaṃ bhavēdviśvaṃ suṣuptāvupalabhyatām □
yannōpalabhyatē kiñchidatō'satsvapnavanmṛṣā □ 234□

ataḥ pṛthāñnāsti jagatparātmanaḥ
pṛthakpratīstistu mṛṣā guṇādivat □ guṇāhivat
ārōpitasyaṣṭi kimarthavattā'-
dhiṣṭhānamābhāti tathā bhramēṇa □ 235□

bhrāntasya yadyadbhramataḥ pratītaṃ
brahmaiva tattadrajataṃ hi śuktiḥ □
idantayā brahma sadaiva rūpyatē (pāṭhabhēdaḥ – sadēva)
tvārōpitaṃ brahmaṇi nāmamātraṃ □ 236□

ataḥ paraṃ brahma sadadvitīyaṃ
viśuddhavijñānaghanam nirañjanam □
praśāntamādyantavihīnamakriyaṃ
nirantarānandarāsvaṣṭarūpam □ 237□

nirastamāyākṛtasarvabhēdam
nityam sukham niṣkalamapramēyam □ (pāṭhabhēdaḥ – nityam dhruvam)
arūpamavyaktamanākhyamavyayaḥ
jyōtiḥ svayaḥ kiñchididaḥ chakāsti □ 238□

jñātṛjñēyajñānaśūnyamanantaḥ nirvikalpakam □
kēvalākhaṇḍachinmātram paraḥ tattvam vidurbudhāḥ □ 239□

ahēyamanupādēyaḥ manōvāchāmagōcharam □
apramēyamanādyantaḥ brahma pūrṇamaham mahaḥ □ 240□ (pāṭhabhēdaḥ –
pūrṇam mahanmahaḥ)

tattvampadābhyāmabhidhīyamānayōḥ
brahmātmanōḥ śōdhitayōryadīttham □ (pāṭhabhēdaḥ – śōdhitayōryadittham)
śrutya tayōstattvamasīti samyag
ēkatvamēva pratipādyatē muhuḥ □ 241-

ēkyam tayōrlakṣitayōrna vāchyayōḥ
nigadyatē'nyōnyaviruddhadharminōḥ □
khadyōtabhānvōriva rājabhṛtyayōḥ
kūpāmburāśyōḥ paramāṇumērvōḥ □ 242□

tayōrvirōdhō'yamupādhikalpitō
na vāstavaḥ kaśchidupādhirēṣaḥ □
īśasya māyā mahadādikāraṇam
jīvasya kāryam śarṇu pañchakōśam □ 243□ (pāṭhabhēdaḥ – pañchakōśāḥ)

ētāvupādhī parajīvayōstayōḥ
samyañnirāsē na parō na jīvaḥ □
rājyam narēndrasya bhaṭasya khēṭak-
stayōrapōhē na bhaṭō na rājā □ 244□

athāta ādēśa iti śrutiḥ svayaḥ
niṣēdhati brahmaṇi kalpitaḥ dvayam □
śrutipramāṇānuḡrhitabōdhā- (pāṭhabhēdaḥ – pramāṇānuḡrhitayuktyā)
ttayōrnirāsaḥ karaṇīya ēva □ 245□

nēdam nēdam kalpitatvāna satyam
rajjudṛṣṭavyālavatsvapnavachcha □ (pāṭhabhēdaḥ – rajjau)
ittham dṛśyam sādhuuyuktyā vyapōhya
jñēyaḥ paśchādēkabhāvastayōryaḥ □ 246□

tatastu tau lakṣaṇayā sulakṣyau
tayōrakhaṇḍaikarasatvasiddhayē □
nālaṃ jahatyā na tathā'jahatyā
kintūbhayārthātmikayaiva bhāvyaṃ □ 247□ (pāṭhabhēdaḥ – bhayārthaikatayaiva)

sa dēvadattō'yamitīha chaikatā
viruddhadharmāṃśamapāśya kathyatē □
yathā tathā tattvamasītivākyē
viruddhadharmānubhayatra hitvā □ 248□

saṃlakṣya chinmātratayā sadātmanōḥ
akhaṇḍabhāvaḥ parichīyatē budhaiḥ □
ēvaṃ mahāvākyasātēna kathyatē
brahmātmanōraikyamakhaṇḍabhāvaḥ □ 249□

asthūlamityētadasannirasya
siddhaṃ svatō vyōmavadapratarkyam □
atō mṛṣāmātramidaṃ pratītaṃ
jahīhi yatsvātmatayā gṛhītaṃ □
brahmāhamityēva viśuddhabuddhyā
viddhi svamātmānamakhaṇḍabōdham □ 250□

mṛtkāryaṃ sakalaṃ ghaṭādi satataṃ mṛnmātramēvāhitaṃ (pāṭhabhēdaḥ –
mṛnmātramēvābhitaḥ)
tadvatsajjanitaṃ sadātmakamidaṃ sanmātramēvākhilam □
yasmānnāsti sataḥ paraṃ kimapi tatsatyam sa ātmā svayaṃ
tasmāttattvamasi praśāntamamalaṃ brahmādvayaṃ yatparam □ 251□

nidrākalpitadēśakālaviṣayajñātrādi sarvaṃ yathā
mithyā tadvadihāpi jāgrati jagatsvājñānakāryatvataḥ □
yasmādēvamidaṃ śarīrakaraṇaprāṇāhamādyapyasat
tasmāttattvamasi praśāntamamalaṃ brahmādvayaṃ yatparam □ 252□

yatra bhrāntyā kalpitaṃ tadvivēkē (pāṭhabhēdaḥ – yadvivēkē)
tattanmātraṃ naiva tasmādvibhinnaṃ □
svapnē naṣṭaṃ svapnaviśvaṃ vichitraṃ
svasmādbhinnaṃ kinnu dṛṣṭaṃ prabōdhē □ 253□

jātinītikulagōtradūragaṃ
nāmarūpaguṇadōṣavarjitam □
dēśakālaviṣayātivarti yad
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 254□

yatparam sakalavāgagōcharam
gōcharam vimalabōdhachakṣuṣaḥ □
śuddhachidghanamanādi vastu yad
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 255□

ṣaḍbhirūrmibhirayōgi yōgihṛd-
bhāvitam na karaṇairvibhāvitam □
buddhyavēdyamanavadyamasti yad (pāṭhabhēdaḥ – bhūti yad)
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 256□

bhrāntikalpitajagatkalāśrayam
svāśrayam cha sadasadvilakṣaṇam □
niṣkalaṃ nirupamānavaddhi yad (pāṭhabhēdaḥ – nirupamānamṛddhimat)
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 257□

janmavṛddhipariṇatyapakṣaya-
vyādhināśanavihīnamavyayam □
viśvasṛṣṭyavavighātakāraṇam (pāṭhabhēdaḥ – vanaghātakāraṇam)
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 258□

astabhēdamanapāstalakṣaṇam
nistaraṅgajalarāśiniśchalam □
nityamuktamavibhaktamūrti yad
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 259□

ēkamēva sadanēkakāraṇam
kāraṇāntaranirāsyakāraṇam □ (pāṭhabhēdaḥ – sakāraṇam)
kāryakāraṇavilakṣaṇam svayam
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 260□

nirvikalpakamanalpamakṣaram
yatṣarākṣaravilakṣaṇam param □
nityamavyayasukham nirañjanam
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 261□

yadvibhāti sadanēkadhā bhramā-
nnāmarūpaguṇavikriyātmanā □
hēmavatsvayamavikriyam sadā
brahma tattvamasi bhāvayātmani □ 262□

yachchakāstyanaparam parātparam
pratyagēkarasamātmalakṣaṇam □
satyachitsukhamanantamavyayam

brahma tattvamasī bhāvayātmani □ 263□

uktamarthamimamātmani svayaṃ

bhāvayētpṛathitayuktibhirdhiyā □ (pāṭhabhēdaḥ – bhāvaya pṛathita)

saṃśayādirahitaṃ karāmbuvat

tēna tattvanigamō bhaviṣyati □ 264□

sambōdhamātraṃ pariśuddhatattvaṃ (pāṭhabhēdaḥ – svaṃ bōdhamātraṃ)

vijñāya saṅghē nṛpavachcha sainyē □

tadāśrayaḥ svātmani sarvadā sthitō (pāṭhabhēdaḥ – tadātmanaivātmani)

vilāpaya brahmaṇi viśvajātam □ 265□ (pāṭhabhēdaḥ – drśyajātam)

buddhau guhāyāṃ sadasadvilakṣaṇaṃ

brahmāsti satyaṃ paramadvitīyaṃ □

tadātmanā yō'tra vasēdguhāyāṃ

punarna tasyāṅgaguhāpravēśaḥ □ 266□

jñātē vastunyapi balavatī vāsanā'nādirēṣā

kartā bhōktāpyahamiti dṛḍhā yā'sya saṃsārahētuḥ □

pratyagdṛṣṭyā'tmani nivasatā sāpanēyā prayatnā-

nmuktiṃ prāhustadiha munayō vāsanātānavāṃ yat □ 267□

ahaṃ mamēti yō bhāvō dēhākṣādāvanātmani □

adhyāsō'yaṃ nirastavyō viduṣā svātmaniṣṭhayā □ 268□

jñātvā svaṃ pratyagātmānaṃ buddhitadvṛttisākṣiṇaṃ □

sō'hamityēva sadvṛtṭyā'nātmānyātmamatim jahi □ 269□

lōkānuvartanaṃ tyaktvā tyaktvā dēhānuvartanaṃ □

śāstrānuvartanaṃ tyaktvā svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 270□

lōkavāsanayā jantōḥ śāstravāsanayāpi cha □

dēhavāsanayā jñānaṃ yathāvannaiva jāyatē □ 271

saṃsārakārāgrhamōkṣamichChō-

rayōmayāṃ pādanibandhaśarṅkhalam □ (pāṭhabhēdaḥ – nibaddha)

vadanti tajjñāḥ paṭu vāsanātrayaṃ

yō'smādvimuktaḥ samupaiti muktim □ 272□

jalādisaṃsargavaśātprabhūta- (pāṭhabhēdaḥ – jalādisamparkavaśāt)

durgandhadhūtā'garudivyaṃvāsanā □

saṅgharṣaṇēnaiva vibhāti samya-

gvidhūyamānē sati bāhyagandhē □ 273□

antaḥśritānantadurantavāsanā-
dhūliviliptā paramātmavāsanā □
prajñātisaṅgharṣaṇatō viśuddhā
pratīyatē chandanagandhavat sphuṭam □ 274□ (pāṭhabhēdaḥ - sphuṭā)

anātmavāsanājālaistirōbhūtātmavāsanā □
nityātmaniṣṭhayā tēṣāṃ nāsē bhāti svayaṃ sphuṭam □ 275□ (pāṭhabhēdaḥ - sphuṭā)

yathā yathā pratyagavasthitaṃ manaḥ
tathā tathā muñchati bāhyavāsanām □ (pāṭhabhēdaḥ - bāhyavāsanāḥ)
niḥśēṣamōkṣē sati vāsanānām
ātmānubhūtiḥ pratibandhaśūnyā □ 276□

svātmanyēva sadā sthivā manō naśyati yōginaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - sthityā)
vāsanānām kṣayaśchātaḥ svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 277□

tamō dvābhyāṃ rajaḥ sattvātsattvaṃ śuddhēna naśyati □
tasmātsattvamavaṣṭabhya svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 278□

prārabdham puṣyati vapuriti niśchitya niśchalaḥ □
dhairyamālambya yatnēna svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 279□

nāham jīvaḥ paraṃ brahmētyatadvyāvṛttipūrvakam □
vāsanāvēgataḥ prāptasvādhyāsāpanayaṃ kuru □ 280□

śrutyā yuktyā svānubhūtyā jñātvā sārvaṭmyamātmanaḥ □
kvachidābhāsataḥ prāptasvādhyāsāpanayaṃ kuru □ 281□

anādānavisargābhyāmīṣannāsti kriyā munēḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - annādānavisargā)
tadēkaniṣṭhayā nityaṃ svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 282□

tattvamasyādivākyōtthabrahmātmaikatvabōdhataḥ □
brahmaṇyātmatvadārḍhyāya svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 283□

ahambhāvasya dēhē'sminniḥśēṣavilayāvadhi □
sāvadhānēna yuktātmā svādhyāsāpanayaṃ kuru □ 284□

pratītirjīvajagatōḥ svapnavadbhāti yāvatā □
tāvannirantaraṃ vidvansvādhyāsāpanayaṃ kuru □ 285□

nidrāyā lōkavārtāyāḥ śabdādērapī vismṛtēḥ □
kvachinnāvasaraṃ dattvā chintayātmānamātmani □ 286□

mātāpitrōrmaḷōdbhūtaṃ malamāṃsamayaṃ vapuḥ □
tyaktvā chāṇḍālavaddūraṃ brahmībhūya kṛtī bhava □ 287□

ghaṭākāśaṃ mahākāśa ivātmānaṃ parātmani □
vilāpyākhaṇḍabhāvēna tūṣṇī bhava sadā munē □ 288 □ (pāṭhabhēdaḥ - tūṣṇīm)

svaprakāśamadhiṣṭhānaṃ svayambhūya sadātmanā □
brahmāṇḍamapi piṇḍāṇḍaṃ tyajyatāṃ malabhāṇḍavat □ 289 □

chidātmani sadānandē dēhārūḍhāmahandhiyam □
nivēśya liṅgamutsrjya kēvalō bhava sarvadā □ 290 □

yatraiṣa jagadābhāsō darpaṇāntaḥ puraṃ yathā □
tadbrahmāhamiti jñātvā kṛtakṛtyō bhaviṣyasi □ 291 □

yatsatyabhūtaṃ nijarūpamādyam
chidadvayānandamarūpamakriyam □
tadētya mithyāvapurutsrjēta (pāṭhabhēdaḥ - srjaita)
śailūṣavadvēṣamupāttamātmanaḥ □ 292 □

sarvātmanā dṛśyamidaṃ mṛṣaiva
naivāhamarthaḥ kṣaṇikatvadarśanāt □
jānāmyaham sarvamiti pratītiḥ
kutō'hamādēḥ kṣaṇikasya sidhyēt □ 293 □

ahampadārthastvahamādisākṣī
nityaṃ suṣuptāvapi bhāvadarśanāt □
brūtē hyajō nitya iti śrutiḥ svayaṃ
tatpratyaḡātmā sadasadvilakṣaṇaḥ □ 294 □

vikāriṇāṃ sarvavikāravēttā
nityāvikārō bhavituṃ samarhati □ (pāṭhabhēdaḥ - nityō'vikārō)
manōrathasvapnasuṣuptiṣu sphuṭaṃ
punaḥ punardṛṣṭamasattvamētayōḥ □ 295 □

atō'bhimānaṃ tyaja māṃsapiṇḍē
piṇḍābhimāninyapi buddhikalpitē □
kālatrayābādhyamakhaṇḍabōdhaṃ
jñātvā svamātmānamupaihi śāntim □ 296 □

tyajābhimānaṃ kulagōtranāma-
rūpāśramēṣvārdrāśavāśritēṣu □
liṅgasya dharmānapi kartṛtādīm-
styaktvā bhavākhaṇḍasukhasvarūpaḥ □ 297 □

santyanyē pratibandhāḥ puṃsaḥ saṃsārahētavō dṛṣṭāḥ □
tēṣāmēvaṃ mūlaṃ prathamavikārō bhavatyahaṅkāraḥ □ 298□ (pāṭhabhēdaḥ -
tēṣāmēṣāṃ)

yāvatsyātsvasya sambandhō'haṅkāreṇa durātmanā □
tāvanna lēśamātrāpi muktivārtā vilakṣaṇā □ 299□

ahaṅkāragrahānmuktaḥ svarūpamupapadyatē □
chandradadvimalaḥ pūrṇaḥ sadānandaḥ svayamprabhaḥ □ 300□

yō vā purē sō'hamiti pratītō (pāṭhabhēdaḥ - puraiṣō'hamiti)
buddhyā prakṛptastamasā'timūḍhayā □ (pāṭhabhēdaḥ - buddhyā'viviktastamasā)
tasyaiva niḥśēṣatayā vināśē
brahmātmabhāvaḥ pratibandhaśūnyaḥ □ 301□

brahmānandanidhirmahābalavatā'haṅkāraghōrāhinā
saṃvēṣṭyātmani rakṣyatē guṇamayaiśchaṇḍēstribhirmastakaiḥ (pāṭhabhēdaḥ -
chaṇḍai)
vijñānākhyamahāsinā śrutimatā vichChidya śīrṣatrayaṃ (pāṭhabhēdaḥ - dyutimatā)
nirmūlyāhimimaṃ nidhiṃ sukhakaraṃ dhīrō'nubhōktuṅkṣamaḥ □ 302□

yāvadvā yatkiñchidviṣadōṣasphūrtirasti chēddēhē □
kathamārōgyāya bhavēttadvadahantāpi yōginō muktyai □ 303□

ahamō'tyantaniṣṭyā tatkṛtanānāvikalpasamhṛtyā □
pratyaktattvavivēkādidadamahasmīti vindatē tattvam □ 304□ (pāṭhabhēdaḥ -
vivēkādayam)

ahaṅkāre kartaryahamiti matiṃ muñcha sahasā (pāṭhabhēdaḥ -
ahaṅkartaryasminnahamiti)
vikārātmanyātmapratiḥhalajuṣi svasthitimuṣi □
yadadhyāśātpṛāptā janimṛtijarāduḥkhabahulā
pratīchaśchinmūrtēstava sukhatanōḥ saṃsṛtiriyam □ 305□

sadaikarūpasya chidātmanō vibhō-
rānandamūrtēranavadyakīrtēḥ □
naivānyathā kvāpyavikāriṇastē
vināhamadhyāsamamuṣya saṃsṛtiḥ □ 306□

tasmādahaṅkāramimaṃ svaśatruṃ
bhōkturgalē kaṇṭakavatpratītam □
vichChidya vijñānamahāsinā sphuṭaṃ
bhuṅkṣvātmasāmrajyasukhaṃ yathēṣṭam □ 307□

tatō'hamādērvinivartya vṛttiṃ
santyaktarāgaḥ paramārthalābhāt □
tūṣṇīm samāssvātmasukhānubhūtyā
pūrṇātmanā brahmaṇi nirvikalpaḥ □ 308□

samūlakṛttō'pi mahānaḥ punaḥ
vyullēkhitaḥ syādyadi chētasā kṣaṇam □
sañjīvyā vikṣēpaśataṃ karōti
nabhasvatā prāvṛṣi vāridō yathā □ 309□

nigṛhya śatrōrahamō'vakāśaḥ
kvachinna dēyō viśayānuchintayā □
sa ēva sañjīvanahēturasya
prakṣīṇajambīratarōrivāmbu □ 310□

dēhātmanā samsthita ēva kāmī
vilakṣaṇaḥ kāmaitā kathaṃ syāt □
atō'rthasandhānaparatvamēva
bhēdaprasaktyā bhavabandhahētuḥ □ 311□

kāryapravardhanādbījapravṛddhiḥ paridṛśyatē □
kāryanāsādbījanāsastasmātkāryaṃ nirōdhayēt □ 312□

vāsanāvṛddhitaḥ kāryaṃ kāryavṛddhyā cha vāsanā □
vardhatē sarvathā puṃsaḥ saṃsārō na nivartatē □ 313□

saṃsārabandhavichChittyai tad dvayaṃ pradahēdyatiḥ □
vāsanāvṛddhirētābhyāṃ chintayā kriyayā bahiḥ □ 314□ (pāṭhabhēdaḥ – vāsanā
prēryatē hyantaḥ)

tābhyāṃ pravardhamānā sā sūtē saṃsṛtimātmanaḥ □
trayāṇāṃ cha kṣayōpāyaḥ sarvāvasthāsu sarvadā □ 315□

sarvatra sarvataḥ sarvabrahmamātrāvalōkanaiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – mātrāvalōkanam)
sadbhāvavāsanādārḍhyāttatrayaṃ layamaśnutē □ 316□

kriyānāsē bhavēchchintānāsō'smādvāsanākṣayaḥ □
vāsanāprakṣayō mōkṣaḥ sā jīvanmuktiriśyatē □ 317□ (pāṭhabhēdaḥ – sa)

sadvāsanāsphūrtivijṛmbhaṇē sati
hyasau vilīnāpyahamādivāsanā □ (pāṭhabhēdaḥ – vilīnā tvahamādivāsanā)
atiprakṣṭāpyaruṇaprabhāyāṃ
vilīyatē sādhu yathā tamisrā □ 318□

tamastamaḥkāryamanarthajālaṃ
na dṛśyatē satyuditē dinēśē □
tathā'dvayānandarasānubhūtau
naivāsti bandhō na cha duḥkhagandhaḥ □ 319□

dṛśyaṃ pratītaṃ pravilāpayansan (pāṭhabhēdaḥ – pravilāpayansvayaṃ)
sanmātramānandaghanam vibhāvayan □
samāhitaḥ sanbahirantaram vā
kālam nayēthāḥ sati karmabandhē □ 320□

pramādō brahmaniṣṭhāyāṃ na kartavyaḥ kadāchana □
pramādō mṛtyurityāha bhagavānbrahmaṇaḥ sutaḥ □ 321□

na pramādādanarthō'nyō jñāninaḥ svasvarūpataḥ □
tatō mōhastatō'handhīstatō bandhastatō vyathā □ 322□

viṣayābhimukhaṃ dṛṣṭvā vidvāṃsamapi vismṛtiḥ □
vikṣēpayati dhīdōṣairyōṣā jāramiva priyam □ 323□

yathāpakṛṣṭaṃ śaivālam kṣaṇamātraṃ na tiṣṭhati □
āvṛṇōti tathā māyā prājñaṃ vāpi parāṇmukham □ 324□

lakṣyachyutaṃ chēdyadi chittamīṣad
bahirmukhaṃ sannipatēttatastataḥ □
pramādataḥ prachyutakēlikandukaḥ
sōpānapaṅktau patitō yathā tathā □ 325□

viṣayēṣvāviśachchētaḥ saṅkalpayati tadguṇān □
samyaksaṅkalpanātkāmaḥ kāmātpuṃsaḥ pravartanam □ 326□

ataḥ pramādāna parō'sti mṛtyuḥ
vivēkinō brahmavidaḥ samādhau □
samāhitaḥ siddhimupaiti samyak
samāhitātmā bhava sāvadhānaḥ □ 327□

tataḥ svarūpavibhramśō vibhraṣṭastu patatyadhaḥ □
patitasya vinā nāśaṃ punarnārōha īkṣyatē □ 328□

saṅkalpaṃ varjayēttasmātsarvānarthasya kāraṇam □
apathyāni hi vastūni vyādhigrastō yathōtsrjē □
jīvatō yasya kaivalyaṃ vidēhē sa cha kēvalaḥ □
yatkiñchit paśyatō bhēdaṃ bhayaṃ brūtē yajuḥśrutih □ 329□

yadā kadā vāpi vipaśchidēṣa
brahmaṇyanantē'pyaṇumātrabhēdam □
paśyatyathāmuṣya bhayaṃ tadaiva
yadvīkṣitaṃ bhinnatayā pramādāt □ 330□ (pāṭhabhēdaḥ – yadvīkṣitaṃ)

śrutismṛtinyāyaśatairniṣiddhē
dṛśyē'tra yaḥ svātmamatiṃ karōti □
upaiti duḥkhōpari duḥkhajātaṃ
niṣiddhakartā sa malimluchō yathā □ 331□

satyābhisandhānaratō vimuktō
mahattvamātmīyamupaiti nityam □
mithyābhisandhānaratastu naśyēd
dṛṣṭaṃ tadētadyadachaurachaurayōḥ □ 332□ (pāṭhabhēdaḥ – chōrachōrayōḥ)

yatirasadanusandhiṃ bandhahētum vihāya
svayamayamahasmītyātmadṛṣṭyaiva tiṣṭhēt
sukhayati nanu niṣṭhā brahmaṇi svānubhūtyā
harati paramavidyākāryaduḥkhaṃ pratītam □ 333□

bāhyānusandhiḥ parivardhayētphalam (pāṭhabhēdaḥ – bāhyābhisandhiḥ)
durvāsanāmēva tatastatō'dhikām □
jñātvā vivēkaiḥ parihṛtya bāhyaṃ
svātmānusandhiṃ vidadhīta nityam □ 334□

bāhyē niruddhē manasaḥ prasannatā
manaḥprasādē paramātmadarśanam □
tasminsudṛṣṭē bhavabandhanāśō
bahirnirōdhaḥ padavī vimuktēḥ □ 335□

kaḥ paṇḍitaḥ sansadasadvivēkī
śrutipramāṇaḥ paramārthadarśī □
jānanhi kuryādasatō'valambaṃ
svapātahētōḥ śīśuvanmumukṣuḥ □ 336□

dēhādisaṃsaktimatō na muktiḥ
muktasya dēhādyabhimatyabhāvaḥ □
suptasya nō jāgaraṇaṃ na jāgrataḥ
svapnastayōrbhinnaguṇāśrayatvāt □ 337□

antarbahīḥ svaṃ sthiraajāgamēṣu
jñātvā'tmanādhāratayā vilōkya □ (pāṭhabhēdaḥ – jñānātman)
tyaktākḥilōpādhirakhaṇḍarūpaḥ

pūrṇātmanā yaḥ sthita ēṣa muktaḥ □ 338□

sarvātmanā bandhavamuktihētuḥ
sarvātmabhāvāna parō'sti kaśchit □
dṛśyāgrahē satyupapadyatē'sau
sarvātmabhāvō'sya sadātmaniṣṭhayā □ 339□

dṛśyasyāgrahaṇaṃ kathaṃ nu ghaṭatē dēhātmanā tiṣṭhatō
bāhyārthānubhavaprasaktamanasastattatkriyāṃ kurvataḥ □
sannyastākhiladharmakarmaviṣayairnityātmaniṣṭhāparaiḥ
tattvajñaiḥ karaṇīyamātmani sadānandēchChubhiryatnataḥ □ 340□

sarvātmasiddhayē bhikṣōḥ kṛtaśravaṇakarmanāḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – sārsvātmya)
samādhiṃ vidadhātyēṣā śāntō dānta iti śrutih □ 341□

ārūḍhaśaktērahamō vināśaḥ
kartunna śakya sahasāpi paṇḍitaiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – kartuṃ na)
yē nirvikalpākhyasamādhiniśchalāḥ
tānantarā'nantabhavā hi vāsanāḥ □ 342□

ahambuddhyaiva mōhinyā yōjayitvā"vṛtērbalāt □
vikṣēpaśaktiḥ puruṣaṃ vikṣēpayati tadguṇaiḥ □ 343□

vikṣēpaśaktivijayō viṣamō vidhātum
niḥśēṣamāvaraṇaśaktinivṛttyabhāvē □
dṛgdṛśyayōḥ sphuṭapayōjalavadvibhāgē
naśyēttadāvaraṇamātmani cha svabhāvāt □
niḥsaṃśayēna bhavati pratibandhaśūnyō
vikṣēpaṇaṃ na hi tadā yadi chēnmṛṣārthē □ 344□ (pāṭhabhēdaḥ – vikṣēpaṇaṃ)

samyagvivēkaḥ sphuṭabōdhajanyō
vibhajya dṛgdṛśyapadārthatattvam □
Chinatti māyākṛtamōhabandhaṃ
yasmādvimuktastu punarna saṃsṛtiḥ □ 345□ (pāṭhabhēdaḥ – vimuktasya)

parāvaraikatvavivēkavahniḥ
dahatyavidyāgahanaṃ hyaśēṣam □
kiṃ syātpunaḥ saṃsaraṇasya bījaṃ
advaitabhāvaṃ samupēyuṣō'sya □ 346□

āvaraṇasya nivṛttirbhavati hi samyakpadārthadarśanataḥ □
mithyājñānavināśastadvikṣēpajanitaduḥkhanivṛttiḥ □ 347□

ētattritayaṃ dṛṣṭaṃ samyagrajjusvarūpavijñānāt □
tasmādvastusatattvaṃ jñātavyaṃ bandhamuktayē viduṣā □ 348□

ayō'gnyōgādiva satsamanvayān
mātrādirūpēṇa vijrmbhatē dhīḥ □
tatkāryamētaddvitayaṃ yatō mṛṣā (pāṭhabhēdaḥ – tatkāryamēva tritayaṃ)
dṛṣṭaṃ bhramasvapnamanōrathēṣu □ 349□

tatō vikārāḥ prakṛtērahammukhā
dēhāvasānā viṣayāścha sarvē □
kṣaṇē'nyathābhāvitayā hyamīṣā- (pāṭhabhēdaḥ – bhāvina ēṣa ātmā)
masattvamātmā tu kadāpi nānyathā □ 350□ (pāṭhabhēdaḥ – masattvamātmā tu
kadāpi)

nityādvayākhaṇḍachidēkarūpō
buddhyādisākṣī sadasadvilakṣaṇaḥ □
ahampadapratyayalakṣitārthaḥ
pratyak sadānandaghanaḥ parātmā □ 351□

itthaṃ vipaśchitsadasadvibhajya
niśchitya tattvaṃ nijabōdhadṛṣṭyā □
jñātvā svamātmānamakhaṇḍabōdhaṃ
tēbhyaō vimuktaḥ svayamēva śāmyati □ 352□

ajñānahṛdayagranthērniḥśēṣavilayastadā □
samādhinā'vikalpēna yadā'dvaitātmadarśanam □ 353□

tvamahamidamitīyaṃ kalpanā buddhidōṣāt
prabhavati paramātmānyadvayē nirviśēṣē □
pravilasati samādhāvasya sarvō vikalpō
vilayanamupagachChēdvastutattvāvadhṛtyā □ 354□

śāntō dāntaḥ paramuparataḥ kṣāntiyuktaḥ samādhim
kurvannityaṃ kalayati yatih svasya sarvātmabhāvam □
tēnāvidyātimirajanitānsādhu dagdhvā vikalpān
brahmākṛtyā nivasati sukhaṃ niṣkriyō nirvikalpaḥ □ 355□

samāhitā yē pravilāpya bāhyaṃ
śrōtrādi chētaḥ svamaḥaṃ chidātmani □
ta ēva muktā bhavapāśabandhaiḥ
nānyē tu pārōkṣyakathābhidhāyinaḥ □ 356□

upādhibhēdātsvayamēva bhidyatē (pāṭhabhēdaḥ – yōgātsvayamēva)
chōpādhyapōhē svayamēva kēvalaḥ □
tasmādupādihēvilayāya vidvān
vasētsadā'kalpasamādhiniṣṭhayā □ 357□

sati saktō narō yāti sadbhāvaṃ hyēkaniṣṭhayā □
kīṭakō bhramaraṃ dhyāyan bhramaratvāya kalpatē □ 358□

kriyāntarāsaktimapāsyā kīṭakō
dhyāyannalitvaṃ hyalibhāvamṛchChatī □ (pāṭhabhēdaḥ – dhyāyanyathālim)
tathaiva yōgī paramātmatattvaṃ
dhyātvā samāyāti tadēkaniṣṭhayā □ 359□

atīva sūkṣmaṃ paramātmatattvaṃ
na sthūladṛṣṭyā pratipattumarhati □
samādhinātyantasusūkṣmavṛtṭyā
jñātavyamāryairatiśuddhabuddhibhiḥ □ 360□

yathā suvarṇaṃ puṭapākaśōdhitam
tyaktvā malaṃ svātmaguṇaṃ samṛchChatī □
tathā manaḥ sattvarajastamōmalaṃ
dhyānēna santyajya samēti tattvam □ 361□

nirantarābhyāsavaśāttaditthaṃ
pakvaṃ manō brahmaṇi līyatē yadā □
tadā samādhīḥ savikalpavarjitaḥ (pāṭhabhēdaḥ – sa vikalpavarjitaḥ)
svatō'dvayānandarasānubhāvakaḥ □ 362□

samādhinā'nēna samastavāsanā-
granthērvināśō'khilakarmanāśaḥ □
antarbahiḥ sarvata ēva sarvadā
svarūpavisphūrtirayatnataḥ syāt □ 363□

śrutēḥ śataguṇaṃ vidyānmananaṃ mananādapi □
nididhyāsaṃ lakṣaguṇamanantaṃ nirvikalpakam □ 364□

nirvikalpakasamādhinā sphuṭaṃ
brahmatattvamavagamyatē dhruvam □
nānyathā chalatayā manōgatēḥ
pratyayāntaravimiśritaṃ bhavēt □ 365□

ataḥ samādhatsva yatēndriyaḥ san
nirantaraṃ śāntamaṇaḥ pratīchi □

vidhvaṃsaya dhvāntamanādyavidyayā
kṛtaṃ sadēkatvavilōkanēna □ 366□

yōgasya prathamadvāraṃ vānnirōdhō'parigrahaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – prathamam
dvāraṃ)

nirāsā cha nirīhā cha nityamēkāntaśīlatā □ 367□

ēkāntasthitirindriyōparamaṇē hēturdamaśchētasah
saṃrōdhē karaṇaṃ śamēna vilayaṃ yāyādahaṃvāsanā □
tēnānandarasānubhūtirachalā brāhmī sadā yōginaḥ
tasmāchchittanirōdha ēva satataṃ kāryaḥ prayatnō munēḥ □ 368□ prayatnānmunēḥ
vāchaṃ niyachChātmani taṃ niyachCha
buddhau dhiyaṃ yachCha cha buddhisākṣiṇi □
taṃ chāpi pūrṇātmani nirvikalpē
vilāpya śāntiṃ paramāṃ bhajasva □ 369□

dēhaprāṇēndriyamanōbuddhyādibhirupādhibhiḥ □
yairyairvṛttēḥsamāyōgastattadbhāvō'sya yōginaḥ □ 370□

tannivṛtṭyā munēḥ samyak sarvōparamaṇaṃ sukham □
sandṛśyatē sadānandarasānubhavaviplavaḥ □ 371□

antastyāgō bahistyāgō viraktasyaiva yujyatē □
tyajatyantarbahīḥsaṅgaṃ viraktastu mumukṣayā □ 372□

bahistu viṣayaiḥ saṅgaṃ tathāntarahamādibhiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – saṅgaḥ)
virakta ēva śaknōti tyaktuṃ brahmaṇi niṣṭhitaḥ □ 373□

vairāgyabōdhau puruṣasya pakṣivat
pakṣau vijānīhi vichakṣaṇa tvam □
vimuktisaudhāgralatādhirōhaṇaṃ
tābhyāṃ vinā nānyatarēṇa sidhyati □ 374□

atyantavairāgyavataḥ samādhiḥ
samāhitasyaiva dṛḍhaprabōdhaḥ □
prabuddhatattvasya hi bandhamuktiḥ
muktātmanō nityasukhānubhūtiḥ □ 375□

vairāgyānna paraṃ sukhasya janakaṃ paśyāmi vaśyātmanaḥ
tachchēchChuddhatarātmabōdhasahitaṃ svārājyasāmrājyadhuk □
ētaddvāramajasramuktiyuvatēryasmāttvamasmatparam
sarvatrāspṛhayā sadātmani sadā prajñāṃ kuru śrēyasē □ 376□

āsām Chinddhi viṣōpamēṣu viṣayēṣvēṣaiva mṛtyōḥ kṛti- (pāṭhabhēdaḥ – mṛtyōḥ sṛti)
styaktvā jātikulāśramēṣvabhimatim muñchātīdūrātkriyāḥ □
dēhādāvasati tyajātmadhiṣaṇām prajñām kuruṣvātmani
tvam draṣṭāsyamanō’si nirdvayaparam brahmāsi yadvastutaḥ □ 377□ (pāṭhabhēdaḥ
– draṣṭāsyamalō)

lakṣyē brahmaṇi mānasam dṛḍhataram saṁsthāpya bāhyēndriyam
svasthānē vinivēśya niśchalatanuśchōpēkṣya dēhasthitim □
brahmātmaikyamupētya tanmayatayā chākhaṇḍavṛttyā’niśam
brahmānandarasaṁ pibātmani mudā śūnyaiḥ kimanyairbhṛśam □ 378□
(pāṭhabhēdaḥ – kimanyairbhramaiḥ)

anātmachintanam tyaktvā kaśmalaṁ duḥkhakāraṇam □
chintayātmānamānandarūpaṁ yanmuktikāraṇam □ 379□

ēṣa svayañjyōtiraśēṣasākṣī
vijñānakōśō vilasatyajasram □ vijñānakōśē
lakṣyam vidhāyainamasadvilakṣaṇa-
makhaṇḍavṛttyā’tmatayā’nubhāvaya □ 380□

ētamachChinnayā vṛttyā pratyayāntaraśūnyayā □
ullēkhanvijānīyātsvasvarūpatayā sphuṭam □ 381□

atrātmatvam dṛḍhīkurvannahamādiṣu santyajān □
udāsīnatayā tēṣu tiṣṭhētsphuṭaghaṭādivat □ 382□ (pāṭhabhēdaḥ –
tiṣṭhēdghaṭapaṭādivat)

viśuddhamantaḥkaraṇam svarūpē
nivēśya sākṣiṇyavabōdhamātrē □
śanaiḥ śanairniśchalatāmupānayan
pūrṇam svamēvānuvilōkayēttataḥ □ 383□ (pāṭhabhēdaḥ – pūrṇatvamēvānu)

dēhēndriyaprāṇamanō’hamādibhiḥ
svājñānaklṛptairakhilairupādhibhiḥ □
vimuktamātmānamakhaṇḍarūpaṁ
pūrṇam mahākāśamivāvalōkayēt □ 384□

ghaṭakalaśakusūlasūchimukhyaiḥ
gaganamupādhiśatairvimuktamēkam □
bhavati na vividham tathaiva śuddham
paramahamādivimuktamēkamēva □ 385□

brahmādistambaparyantā mṛṣāmātrā upādhayaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – brahmādyāḥ stamba)

tataḥ pūrṇaṃ svamātmānaṃ paśyēdēkātmanā sthitam □ 386□

yatra bhrāntyā kalpitaṃ tadvivēkē (pāṭhabhēdaḥ – yadvivēkē)

tattanmātraṃ naiva tasmādvibhinnam □

bhrāntērnāsē bhāti dṛṣṭāhitattvaṃ (pāṭhabhēdaḥ – bhrāntidṛṣṭā)

rajjustadvadviśvamātmasvarūpam □ 387□

svayaṃ brahmā svayaṃ viṣṇuḥ svayamindraḥ svayaṃ śivaḥ □

svayaṃ viśvamidaṃ sarvaṃ svasmādanyanna kiñchana □ 388□

antaḥ svayaṃ chāpi bahiḥ svayaṃ cha

svayaṃ purastāt svayamēva paśchāt □

svayaṃ hyāvāchyāṃ svayamapyudīchyāṃ (pāṭhabhēdaḥ – hyavāchyāṃ)

tathōpariṣṭātsvayamapyadhastāt □ 389□

taraṅgaphēnabhramabudbudādi

sarvaṃ svarūpēṇa jalaṃ yathā tathā □

chidēva dēhādyahamantamētat

sarvaṃ chidēvaikarasaṃ viśuddham □ 390□

sadēvēdaṃ sarvaṃ jagadavagataṃ vānmanasayōḥ

satō'nyannāstyēva prakṛtiparasīmni sthitavataḥ □

pṛthak kiṃ mṛtsnāyāḥ kalaśaghaṭakumbhādyavagataṃ

vadatyēṣa bhrāntastvamahamiti māyāmadirayā □ 391□

kriyāsamabhihārēṇa yatra nānyaditi śrutiḥ □

bravīti dvaitarāhityaṃ mithyādhyāsanivṛttayē □ 392□

ākāśavannirmalanirvikalpaṃ (pāṭhabhēdaḥ – nirvikalpa)

niḥsīmaniḥspandananirvikāram □

antarbahīḥśūnyamananyamadvayaṃ

svayaṃ paraṃ brahma kimasti bōdhyam □ 393□

vaktavyaṃ kimu vidyatē'tra bahudhā brahmaiva jīvaḥ svayaṃ

brahmaitajjagadātataṃ nu sakalaṃ brahmādvitīyaṃ śrutiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ –

jagadāparāṇu sakalaṃ)

brahmaivāhamiti prabuddhamatayaḥ santyaktabāhyāḥ sphuṭaṃ

brahmībhūya vasanti santatachidānandātmanaitaddhruvam □ 394□ (pāṭhabhēdaḥ –

ānandātmanaiva dhruvam)

jahi malamayakōśē'handhiyōtthāpitāsām
prasabhamanilakalpē liṅgadēhē'pi paśchāt □
nigamagaditakīrtiṃ nityamānandamūrtiṃ
svayamiti parichīya brahmarūpēṇa tiṣṭha □ 395□

śavākāraṃ yāvadbhajati manujastāvadaśuchiḥ
parēbhyaḥ syātklēśō jananamaraṇavyādhinilayaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – vyādhinirayāḥ)
yadātmānaṃ śuddhaṃ kalayati śivākāramachalam
tadā tēbhyō muktō bhavati hi tadāha śrutirapi □ 396□

svātmanyārōpitāsēṣābhāsavastunirāsataḥ □
svayamēva paraṃ brahma pūrṇamadvayamakriyam □ 397□

samāhitāyām sati chittavṛttau
parātmani brahmaṇi nirvikalpē □
na dṛśyatē kaśchidayaṃ vikalpaḥ
prajalpamātraḥ pariśiṣyatē yataḥ □ 398□ (pāṭhabhēdaḥ – tataḥ)

asatkalpō vikalpō'yaṃ viśvamityēkavastuni □
nirvikārē nirākārē nirviśēṣē bhidā kutaḥ □ 399□

draṣṭudarśanaḥ dṛśyādibhāvaśūnyaikavastuni □ (pāṭhabhēdaḥ – draṣṭṛdarśana)
nirvikārē nirākārē nirviśēṣē bhidā kutaḥ □ 400□

kalpārṇava ivātyantaparipūrṇaikavastuni □
nirvikārē nirākārē nirviśēṣē bhidā kutaḥ □ 401□

tējasīva tamō yatra pralīnaṃ bhrāntikāraṇam □ (pāṭhabhēdaḥ – yatra vilīnaṃ)
advitīyē parē tattvē nirviśēṣē bhidā kutaḥ □ 402□

ēkātmakē parē tattvē bhēdavārtā kathaṃ vasēt □ (pāṭhabhēdaḥ – kathaṃ bhavēt)
suśuptau sukhamātrāyām bhēdaḥ kēnāvalōkitaḥ □ 403□

na hyasti viśvaṃ paratattvabōdhāt
sadātmani brahmaṇi nirvikalpē □
kālatrayē nāpyahirīkṣitō guṇē
na hyambubindurmṛgatṛṣṇikāyām □ 404□

māyāmātramidaṃ dvaitamadvaitaṃ paramārthataḥ □
iti brūtē śrutiḥ sāksātsuśuptāvanubhūyatē □ 405□

ananyatvamadhiṣṭhānādārōpyasya nirīkṣitam □
paṇḍitai rajjusarpādaḥ vikalpō bhrāntijīvanaḥ □ 406□

chittamūlō vikalpō'yaṃ chittābhāvē na kaśchana □
ataśchittaṃ samādhēhi pratyagrūpē parātmani □ 407□

kimapi satatabōdhaṃ kēvalānandarūpaṃ
nirupamamativēlaṃ nityamuktaṃ nirīham □
niravadhigaganābhaṃ niṣkalaṃ nirvikalpaṃ
hṛdi kalayati vidvān brahma pūrṇaṃ samādhau □ 408□

prakṛtīvīkṛtīsūnyaṃ bhāvanātītabhāvaṃ
samarasamasamānaṃ mānasambandhadūram □
nigamavachanasiddhaṃ nityamasmatprasiddhaṃ
hṛdi kalayati vidvān brahma pūrṇaṃ samādhau □ 409□

ajaramamaramastābhāvavastusvarūpaṃ (pāṭhabhēdaḥ – bhāsavastu)
stimitasalilarāśīprakhyamākhyāvihīnam □
śamitagunaṅvikāraṃ śāśvataṃ śāntamēkaṃ
hṛdi kalayati vidvān brahma pūrṇaṃ samādhau □ 410□

samāhitāntaḥkaraṇaḥ svarūpē
vilōkayātmānamakhaṇḍavaibhavam □
vichChinddhi bandhaṃ bhavagandhagandhitaṃ (pāṭhabhēdaḥ – gandhagandhilaṃ)
yatnēna puṃstvaṃ saphalīkuruṣva □ 411-

sarvōpādhivinirmuktaṃ sachchidānandamadvayam □
bhāvayātmānamātmasthaṃ na bhūyaḥ kalpasē'dhvanē □ 412□

Chāyēva puṃsaḥ paridṛśyamāna-
mābhāsarūpēṇa phalānubhūtyā □
śarīramārāchChavavannirastaṃ
punarna sandhatta idaṃ mahātmā □ 413□

satatavimalabōdhānandarūpaṃ samētya (pāṭhabhēdaḥ – svamētya)
tyaja jaḍamalarūpōpādhimētaṃ sudūrē □
atha punarapi naiṣa smaryatāṃ vāntavastu (pāṭhabhēdaḥ – punarapi naiva)
smaraṇaviṣayabhūtaṃ kalpatē kutsanāya □ 414□

samūlamētataridāhya vahnau (pāṭhabhēdaḥ – paridahya)
sadātmani brahmaṇi nirvikalpē □
tataḥ svayaṃ nityaviśuddhabōdhā-
nandātmanā tiṣṭhati vidvariṣṭhaḥ □ 415□

prārabdhasūtragrathitaṃ śarīraṃ
prayātu vā tiṣṭhatu gōriva srak □

na tatpunaḥ paśyati tattvavēttā-
"nandātmani brahmaṇi līnavṛttiḥ □ 416□

akhaṇḍānandamātmānaṃ vijñāya svasvarūpataḥ □
kimichChan kasya vā hētōrdēhaṃ puṣṇāti tattvavit □ 417□

saṃsiddhasya phalaṃ tvētajjīvanmuktasya yōginaḥ □
bahirantaḥ sadānandarasāsvādanamātmani □ 418□

vairāgyasya phalaṃ bōdhō bōdhasyōparatiḥ phalam □
svānandānubhavāchChāntirēṣaivōparatēḥ phalam □ 419□

yadyuttarōttarābhāvaḥ pūrvapūrvantu niṣphalam □
nivṛttiḥ paramā ṭṛptirānandō'nupamaḥ svataḥ □ 420□

dr̥ṣṭaduḥkhēṣvanudvēgō vidyāyāḥ prastutaṃ phalam □
yatkr̥taṃ bhrāntivēlāyāṃ nānā karma jugupsitam □
paśchānnarō vivēkēna tatkathaṃ kartumarhati □ 421□

vidyāphalaṃ syādasatō nivṛttiḥ
pravṛttirajñānaphalaṃ tadīkṣitam □
tajjñājñayōryanmṛgatṛṣṇikādaḥ
nōchēdvidāṃ dr̥ṣṭaphalaṃ kimasmāt □ 422□ (pāṭhabhēdaḥ - nōchēdvidō)

ajñānahṛdayagranthērvināśō yadyaśēṣataḥ □
anichChōrviṣayaḥ kiṃ nu pravṛttēḥ kāraṇaṃ svataḥ □ 423□ (pāṭhabhēdaḥ - viduṣaḥ
kiṃ)

vāsanānudayō bhōgyē vairāgyasya tadāvadhiḥ □
ahambhāvōdayābhāvō bōdhasya paramāvadhiḥ □
līnavṛttairanutpattirmayādōparatēstu sā □ 424□ (pāṭhabhēdaḥ - vṛttēra)

brahmākāratayā sadā sthitatayā nirmuktabāhyārthadhī-
ranyāvēditabhōgyabhōgakalanō nidrāluvadbālavat □
svapnālōkitalōkavajjagadidaṃ paśyankvachillabdhadhī-
rāstē kaśchidanantapuṇyaphalabhugdhanyaḥ sa mānyō bhuvi □ 425□

sthitaprajñō yatirayaṃ yaḥ sadānandamaśnutē □
brahmaṇyēva vilīnātmā nirvikārō viniṣkriyaḥ □ 426□

brahmātmanōḥ śōdhitayōrēkabhāvāvagāhinī □
nirvikalpā cha chinmātrā vṛttiḥ prajñēti kathyatē □
susthitā'sau bhavēdyasya sthitaprajñāḥ sa uchyatē □ 427□

yasya sthitā bhavētprajñā yasyānandō nirantarah ॥
prapañchō vismṛtaprāyaḥ sa jīvanmukta iṣyatē ॥ 428॥

līnadhīrapi jāgarti jāgraddharmavivarjitaḥ ॥
bōdhō nirvāsanō yasya sa jīvanmukta iṣyatē ॥ 429॥

śāntasaṃsārakalanaḥ kalāvānapi niṣkalaḥ ॥
yasya chittaṃ viniśchintaṃ sa jīvanmukta iṣyatē ॥ 430॥ (pāṭhabhēdaḥ – yaḥ
sachittō’pi niśchittaḥ)

vartamānē’pi dēhē’smiñChāyāvanuvartini ॥
ahantāmamatā’bhāvō jīvanmuktasya lakṣaṇam ॥ 431॥

atītānanusandhānaṃ bhaviṣyadavichāraṇam ॥
audāsīnyamapi prāptaṃ jīvanmuktasya lakṣaṇam ॥ 432॥ (pāṭhabhēdaḥ – prāptē)

guṇadōṣaviśiṣṭē’sminsvabhāvēna vilakṣaṇē ॥
sarvatra samadarśitvaṃ jīvanmuktasya lakṣaṇam ॥ 433॥

iṣṭāniṣṭārthasamprāptau samadarśitayā”tmani ॥
ubhayatrāvīkāritvaṃ jīvanmuktasya lakṣaṇam ॥ 434॥

brahmānandarasāsvādāsaktachittatayā yatēḥ ॥
antarbahiravijñānaṃ jīvanmuktasya lakṣaṇam ॥ 435॥

dēhēndriyādau kartavyē mamāhambhāvavarjitaḥ ॥
audāsīnyēna yastiṣṭhētsa jīvanmuktalakṣaṇaḥ ॥ 436॥ (pāṭhabhēdaḥ – sa jīvanmukta
iṣyatē)

vijñāta ātmanō yasya brahmabhāvaḥ śrutērbalāt ॥
bhavabandhavinirmuktaḥ sa jīvanmuktalakṣaṇaḥ ॥ 437॥ (pāṭhabhēdaḥ – sa
jīvanmukta iṣyatē)

dēhēndriyēṣvahambhāva idambhāvastadanyakē ॥
yasya nō bhavataḥ kvāpi sa jīvanmukta iṣyatē ॥ 438॥

jīvēśōbhayasāmsārārūpadurvāsanōjjhitā ॥
sā sarvadā bhavēdyasya sa jīvanmukta iṣyatē ॥

na pratyagbrahmaṇōrbhēdaṃ kadāpi brahmasargayōḥ ॥
prajñayā yō vijāniti sa jīvanmuktalakṣaṇaḥ ॥ 439॥ (pāṭhabhēdaḥ – sa jīvanmukta
iṣyatē)

sādhubhiḥ pūjyamānē’sminpīḍyamānē’pi durjanaiḥ ॥
samabhāvō bhavēdyasya sa jīvanmuktalakṣaṇaḥ ॥ 440॥ (pāṭhabhēdaḥ – sa

jīvanmukta iṣyatē)

yatra praviṣṭā viṣayāḥ parēritā
nadīpravāhā iva vārirāśau □
linanti sanmātratayā na vikriyāṃ
utpādayantyēṣa yatirvimuktaḥ □ 441□

vijñātabrahmatattvasya yathāpūrvam na saṃsṛtiḥ □
asti chēna sa vijñātabrahmabhāvō bahirmukhaḥ □ 442□

prāchīnavāsanāvēgādasau saṃsaratīti chēt □
na sadēkatvavijñānānmandī bhavati vāsanā □ 443□

atyantakāmukasyāpi vṛttiḥ kuṅṭhati mātari □
tathaiva brahmaṇi jñātē pūrṇānandē manīṣiṇaḥ □ 444□

nididhyāsanāśīlasya bāhyapratyaya īkṣyatē □
bravīti śrutirētasya prārabdham phaladarśanāt □ 445□

sukhādyanubhavō yāvattāvatprārabdhamiṣyatē □
phalōdayaḥ kriyāpūrvō niṣkriyō na hi kutrachit □ 446□

aham brahmēti vijñānātkalpakōṭīśatārjitam □
sañchitam vilayaṃ yāti prabōdhātsvapnakarmavat □ 447□

yatkṛtam svapnavēlāyāṃ puṇyaṃ vā pāpamulbaṇam □
suptōtthitasya kintatsyātsvargāya narakāya vā □ 448□

svamasaṅgamudāsīnaṃ parijñāya nabhō yathā □
na śliṣyati cha yatkiñchitkadāchidbhāvikarmabhiḥ □ 449□ (pāṭhabhēdaḥ – śliṣyatē
yatiḥ kiñchit)

na nabhō ghaṭayōgēna surāgandhēna lipyatē □
tathātmōpādhiyōgēna taddharmairnaiva lipyatē □ 450□

jñānōdayātpurārabdham karmajñānāna naśyati □
adatvā svaphalam lakṣyamuddiśyōtsrṣṭabāṇavat □ 451□

vyāghrabuddhyā vinirmuktō bāṇaḥ paśchāttu gōmatau □
na tiṣṭhati Chinatyēva lakṣyaṃ vēgēna nirbharam □ 452□

prārabdham balavattaram khalu vidāṃ bhōgēna tasya kṣayaḥ
samyagjñānahutāśanēna vilayaḥ prākṣaṅchitāgāminām □
brahmātmaikyamavēkṣya tanmayatayā yē sarvadā saṃsthitāḥ
tēṣāṃ tattritayaṃ nahi kvachidapi brahmaiva tē nirguṇam □ 453□

upādhitādātmyavihīnakēvala-
brahmātmanaivātmani tiṣṭhatō munēḥ □
prārabdhasadbhāvakathā na yuktā
svapnārthasambandhakathēva jāgrataḥ □ 454□

na hi prabuddhaḥ pratibhāsadēhē
dēhōpayōginyapi cha prapañchē □
karōtyahantāṃ mamatāmidantāṃ
kintu svayaṃ tiṣṭhati jāgarēṇa □ 455□

na tasya mithyārthasamarthanēchChā
na saṅgrahastajjagatō'pi dṛṣṭaḥ □
tatrānuvṛttiryadi chēnmrṣārthē
na nidrayā mukta itīṣyatē dhruvam □ 456□

tadvatparē brahmaṇi vartamānaḥ
sadātmanā tiṣṭhati nānyadīkṣatē □
smṛtiryathā svapnavilōkitārthē
tathā vidaḥ prāśanamōchanādau □ 457□

karmaṇā nirmīto dēhaḥ prārabdhaṃ tasya kalpyatām □
nānādērātmanō yuktaṃ naivātmā karmanirmītaḥ □ 458□

ajō nityaḥ śāśvata iti brūtē śrutiramōghavāk □ (pāṭhabhēdaḥ – ajō nitya iti brūtē
śrutirēṣā tvamōghavāk)
tadātmanā tiṣṭhatō'sya kutaḥ prārabdhakalpanā □ 459□

prārabdhaṃ sidhyati tadā yadā dēhātmanā sthitiḥ □
dēhātmabhāvō naivēṣṭaḥ prārabdhaṃ tyajyatāmataḥ □ 460□

śarīrasyāpi prārabdhakalpanā bhrāntirēva hi □
adhyastasya kutaḥ sattvamasatyasya kutō janiḥ □ (pāṭhabhēdaḥ –
sattvamasattvasya)
ajātasya kutō nāśaḥ prārabdhamasataḥ kutaḥ □ 461□

jñānēnājñānakāryasya samūlasya layō yadi □
tiṣṭhatyayaṃ kathaṃ dēha iti śaṅkāvato jaḍān □ 462□

samādhātuṃ bāhyadṛṣṭyā prārabdhaṃ vadati śrutiḥ □
na tu dēhādisatyatvabōdhanāya vipaśchitām □
yataḥ śrutērabhiprāyaḥ paramārthaikagōcharaḥ □ 463□

paripūrṇamanādyantamapramēyamavikriyam □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 464□

sadghanaṃ chidghanaṃ nityamānandaghanamakriyam □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 465□

pratyagēkarasaṃ pūrṇamanantaṃ sarvatōmukham □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 466□

ahēyamanupādēyamanādēyamanāśrayam □ manādhēyamanā
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 467□

nirguṇaṃ niṣkalaṃ sūkṣmaṃ nirvikalpaṃ nirañjanam □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 468□

anirūpya svarūpaṃ yanmanōvāchāmagōcharam □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 469□

satsamṛddhaṃ svataḥsiddhaṃ śuddhaṃ buddhamanīdrśam □
ēkamēvādvayaṃ brahma nēha nānāsti kiñchana □ 470□

nirastarāgā vinirastabhōgāḥ (pāṭhabhēdaḥ – nirapāstabhōgāḥ)
śāntāḥ sudāntā yatayō mahāntaḥ □
vijñāya tattvaṃ paramētadantē
prāptāḥ parāṃ nirvṛtimātmayōgāt □ 471□

bhavānapīdaṃ paratattvamātmanaḥ
svarūpamānandaghanaṃ vichārya □ (pāṭhabhēdaḥ – nichāyya)
vidhūya mōhaṃ svamanaḥprakalpitaṃ
muktaḥ kṛtārthō bhavatu prabuddhaḥ □ 472□

samādhinā sādhuvinīśchalātmanā (pāṭhabhēdaḥ – sunīśchalātmanā)
paśyātmatattvaṃ sphuṭabōdhachakṣuṣā □
niḥsaṃśayaṃ samyagavēkṣitaśchē-
chChrutaḥ padārthō na punarvikalpyatē □ 473□ (pāṭhabhēdaḥ – punarvikalpatē)

svasyāvidyābandhasambandhamōkṣā-
tsatyajñānāndarūpātmalabdhaḥ □
śāstraṃ yuktirdēśikōktiḥ pramāṇaṃ
chāntaḥsiddhā svānubhūtiḥ pramāṇam □ 474□

bandhō mōkṣaścha tṛptiścha chintā”rōgyakṣudhādayaḥ □
svēnaiva vēdyā yajñānaṃ parēṣāmānumānikam □ 475□

taṭasthitā bōdhayanti guravaḥ śrutayō yathā □
prajñayaiva tarēdvidvānīśvarānugṛhītayā □ 476□

svānubhūtyā svayaṃ jñātvā svamātmānamakhaṇḍitam □
saṃsiddhaḥ sammukhaḥ tiṣṭhēnnirvikalpātmanā”tmani □ 477□ (pāṭhabhēdaḥ –
susukhaḥ tiṣṭhēn)

vēdāntasiddhāntaniruktirēṣā
brahmaiva jīvaḥ sakalaṃ jagachcha □
akhaṇḍarūpasthitirēva mōkṣō
brahmādvitīyē śrutayaḥ pramāṇam □ 478□ (pāṭhabhēdaḥ – brahmādvitīyaṃ)

iti guruvachanāchChrutipramāṇāt
paramavagamyā satattvamātmayuktyā □
praśamitakaraṇaḥ samāhitātmā
kvachidachalākṛtirātmaniṣṭhatō’bhūt □ 479□ (pāṭhabhēdaḥ – ātmaniṣṭhitō)

kiñchitkālaṃ samādhāya parē brahmaṇi mānasam □ (pāṭhabhēdaḥ – kañchitkālaṃ)
utthāya paramānandādidam vachanamabravīt □ 480□ (pāṭhabhēdaḥ – vyutthāya)

buddhirvinaṣṭā galitā pravṛttiḥ
brahmātmanōrēkatayā’dhigatyā □
idaṃ na jānē’pyanidaṃ na jānē
kiṃ vā kiyadvā sukhamastyapāram □ 481□ (pāṭhabhēdaḥ – sukhamasya pāram)

vāchā vaktumaśakyamēva manasā mantuṃ na vā śakyatē
svānandāmṛtapūrapūritaparabrahmāmbudhērvaibhavam □
ambhōrāśiviśīrṇavārṣikaśilābhāvaṃ bhajanmē manō
yasyāṃśāṃśalavē vilīnamadhunā”nandātmanā nirvṛtam □ 482□

kva gataṃ kēna vā nītaṃ kutra līnamidaṃ jagat □
adhunaiva mayā dṛṣṭaṃ nāsti kiṃ mahadadbhutam □ 483□

kiṃ hēyaṃ kimupādēyaṃ kimanyatkiṃ vilakṣaṇam □
akhaṇḍānandapīyūṣapūrṇē brahmamahārṇavē □ 484□

na kiñchidatra paśyāmi na śarṇōmi na vēdmyaham □
svātmanaiva sadānandarūpēṇāsmi vilakṣaṇaḥ □ 485□

namō namastē guravē mahātmanē
vimuktasaṅgāya saduttamāya □
nityādvayānandarāśasvarūpiṇē
bhūmnē sadā’pāradayāmbudhāmnē □ 486□

yatkaṭākṣaśāsīsāndrachandrikā-
pātadhūtabhavatāpajaśramaḥ □
prāptavānahamakhaṇḍavaibhavā-
nandamātmapadamakṣayaṃ kṣaṇāt □ 487□

dhanyō'haṃ kṛtakṛtyō'haṃ vimuktō'haṃ bhavagrahāt □
nityānandasvarūpō'haṃ pūrṇō'haṃ tvadanugrahāt □ 488□

asaṅgō'hamanaṅgō'hamaliṅgō'hamabhaṅguraḥ □
praśāntō'hamanantō'hamamalō'haṃ chirantanaḥ □ 489□ (pāṭhabhēdaḥ -
'hamatāntō'haṃ)

akartāhamabhōktāhamavikārō'hamakriyaḥ □
śuddhabōdhasvarūpō'haṃ kēvalō'haṃ sadāśivaḥ □ 490□

draṣṭuḥ śrōturvaktuḥ karturbhōkturvibhinna ēvāham □
nityanirantaraniṣkriyaniḥsīmāsaṅgapūrṇabōdhātmā □ 491□

nāhamidaṃ nāhamadō'pyubhayōravabhāsakaṃ paraṃ śuddham □
bāhyābhyantaraśūnyaṃ pūrṇaṃ brahmādvitīyamēvāham □ 492□

nirupamamanāditattvaṃ tvamahamidamada iti kalpanādūram □
nityānandaikarasaṃ satyaṃ brahmādvitīyamēvāham □ 493□

nārāyaṇō'haṃ narakāntakō'haṃ
purāntakō'haṃ puruṣō'hamīśaḥ □
akhaṇḍabōdhō'hamaśēśasākṣī
nirīśvarō'haṃ nirahaṃ cha nirmamaḥ □ 494□

sarvēṣu bhūtēṣvahamēva saṃsthitō
jñānātmanā'ntarabahirāśrayaḥ san □
bhōktā cha bhōgyaṃ svayamēva sarvaṃ
yadyatpṛthagdṛṣṭamidantayā purā □ 495□

mayyakraṇḍasukhāmbhōdhau bahudhā viśvavīchayaḥ □
utpadyantē vilīyantē māyāmārutavibhramāt □ 496□

sthulādibhāvā mayi kalpitā bhramā-
dārōpitānusphuraṇēna lōkaiḥ □
kālē yathā kalpakavatsarāya-
ṇartvādayō niṣkalanirvikalpē □ 497□

ārōpitaṃ nāśrayadūṣakaṃ bhavēt
kadāpi mūḍhairatidōṣadūṣitaiḥ □ mūḍhairmati

nārdrīkarōtyūṣarabhūmibhāgaṃ
marīchikāvāri mahāpravāhaḥ □ 498□

ākāśavallēpavidūragō'ham (pāṭhabhēdaḥ - ākāśavat kalpavi)
ādityavadbhāsyavilakṣaṇō'ham □
ahāryavannityaviniśchalō'ham
ambhōdhivatpāravivarjitō'ham □ 499□

na mē dēhēna sambandhō mēghēnēva vihāyasaḥ □
ataḥ kutō mē taddharmā jāgratsvapnasuṣuptayaḥ □ 500□

upādhirāyāti sa ēva gachChatī
sa ēva karmāṇi karōti bhukṭē □
sa ēva jīryan mriyatē sadāham (pāṭhabhēdaḥ - ēva jīvan)
kulādrivanniśchala ēva samsthitaḥ □ 501□

na mē pravṛttirna cha mē nivṛttiḥ
sadaikarūpasya niraṃśakasya □
ēkātmakō yō nivḍō nirantarō (pāṭhabhēdaḥ - nibiḍō)
vyōmēva pūrṇaḥ sa kathaṃ nu chēṣṭatē □ 502□

puṇyāni pāpāni nirindriyasya
niśchētasō nirvikṛtērnirākṛtēḥ □
kutō mamākhaṇḍasukhānubhūtēḥ
brūtē hyananvāgatamityapi śrutīḥ □ 503□

Chāyayā sprṣṭamuṣṇaṃ vā śītaṃ vā suṣṭhu duḥṣṭhu vā □
na sprṣatyēva yatkiñchitpuruṣaṃ tadvilakṣaṇam □ 504□

na sākṣiṇaṃ sākṣyadharmāḥ samspṛśanti vilakṣaṇam □
avikāramudāsīnaṃ gṛhadharmāḥ pradīpavat □
dēhēndriyamanōdharmā naivātmānaṃ sprṣantyahō □ 505□ extra

ravēryathā karmaṇi sākṣibhāvō
vahnēryathā dāhanīyāmakatvam □ (pāṭhabhēdaḥ - vā'yasi dāhakatvam)
rajjōryathā"rōpitavastusaṅgaḥ
tathaiva kūṭasthachidātmanō mē □ 506□

kartāpi vā kārayitāpi nāham
bhōktāpi vā bhōjayitāpi nāham □
draṣṭāpi vā darśayitāpi nāham
sō'ham svayañjyōtiranīdṛgātmā □ 507□

chalatyupādhau pratibimbalauya-
maupādhikaṃ mūḍhadhiyō nayanti □
svabimbabhūtaṃ ravivadviṣkriyaṃ
kartāsmi bhōktāsmi hatō'smi hēti □ 508□

jalē vāpi sthalē vāpi luṭhatvēṣa jaḍātmakaḥ □
nāhaṃ vilipyē taddharmairghaṭadharmairnabhō yathā □ 509□

kartṛtvabhōktṛtvakhalatvamattatā-
jaḍatvabaddhatvavimuktatādayaḥ □
buddhērvikalpā na tu santi vastutaḥ
svasminparē brahmaṇi kēvalē'dvayē □ 510□

santu vikārāḥ prakṛtērdasādhā śatadhā sahasradhā vāpi □
kiṃ mē'saṅgachitastairna ghaṇaḥ kvachidambaraṃ sprśati □ 511□ (pāṭhabhēdaḥ -
taiḥ kiṃ mē'saṅgachitērna hyambudaḍambarō'mbaraṃ)

avyaktādisthūlaparyantamētat
viśvaṃ yatrābhāsamātraṃ pratītam □
vyōmaprakhyaṃ sūkṣmamādyantahīnaṃ
brahmādvaitaṃ yattadēvāhamasmi □ 512□

sarvādhāraṃ sarvavastuprakāśaṃ
sarvākāraṃ sarvagaṃ sarvaśūnyam □
nityaṃ śuddhaṃ niśchalaṃ nirvikalpaṃ (pāṭhabhēdaḥ - niśkalaṃ)
brahmādvaitaṃ yattadēvāhamasmi □ 513□

yatpratyastāsēṣamāyāviśēṣaṃ
pratyagrūpaṃ pratyayāgamyamānam □
satyajñānānantamānandarūpaṃ
brahmādvaitaṃ yattadēvāhamasmi □ 514□

niṣkriyō'smyavikārō'smi
niṣkalō'smi nirākṛtiḥ □
nirvikalpō'smi nityō'smi
nirālambō'smi nirdvayaḥ □ 515□

sarvātmakō'haṃ sarvō'haṃ sarvātītō'hamadvayaḥ □
kēvalākhaṇḍabōdhō'hamānandō'haṃ nirantaraḥ □ 516□

svārājyasāmrajyavibhūtirēṣā
bhavatkṛpāśrīmahimaprasādāt □
prāptā mayā śrīguravē mahātmanē

namō namastē'stu punarnamō'stu □ 517□

mahāsvapnē māyākṛtajanijarāmṛtyugahanē
bhramantaṃ kliśyantaṃ bahulataratāpairanudinam □ (pāṭhabhēdaḥ - ranukalam)
ahaṅkāravṃyāghravṃyathitamimamatyantakṛpayā
prabōdhya prasvāpātparamavitavānmāmasi gurō □ 518□

namastasmai sadaikasmai kasmaichinmahasē namaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - sadēkasmai
namaśchinmahasē muhuḥ)
yadētadvīśvarūpēṇa rājatē gururāja tē □ 519□

iti natamavalōkya śiṣyavaryaṃ
samadhigatātmasukhaṃ prabuddhatattvam □
pramuditahṛdayaṃ sa dēśikēndraḥ (pāṭhabhēdaḥ - hṛdayaḥ)
punaridamāha vachaḥ paraṃ mahātmā □ 520□

brahmapratyayasantatirjagadatō brahmaiva tatsarvataḥ (pāṭhabhēdaḥ - satsarvataḥ)
paśyādhyātmadṛśā praśāntamanasā sarvāsvavasthāsvapi □
rūpādanyadavēkṣitaṃ kimabhitaśchakṣuṣmatām dṛśyatē (pāṭhabhēdaḥ - vidyatē)
tadvadbrahmavidaḥ sataḥ kimaparaṃ buddhērvihārāspadam □ 521□

kastāṃ parānandarasānubhūti-
mṛtsṛjya śūnyēṣu ramēta vidvān □ (pāṭhabhēdaḥ - mutsṛjya
chandrē mahāhlādinī dīpyamānē)
chitrēndumālōkayituṃ ka ichChēt □ 522□

asatpadārthānubhavēna kiñchin
na hyasti tṛptirna cha duḥkhahāniḥ □
tadadvayānandarasānubhūtyā
tṛptaḥ sukhaṃ tiṣṭha sadātmaniṣṭhayā □ 523□

svamēva sarvathā paśyanmanyamānaḥ svamadvayam □ (pāṭhabhēdaḥ - sarvataḥ)
svānandamanubhuñjanaḥ kālaṃ naya mahāmatē □ 524□

akhaṇḍabōdhātmani nirvikalpē
vikalpanaṃ vyōmni puraprakalpanam □
tadadvayānandamayātmanā sadā
śāntiṃ parāmētya bhajasva maunam □ 525□

tūṣṇīmavasthā paramōpaśāntiḥ
buddhērasatkalpavikalpahētōḥ □
brahmātmanō brahmavidō mahātmanō
yatrādvayānandasukhaṃ nirantaram □ 526□

nāsti nirvāsanānmaunātparam sukhakṛduttamam □
vijñātātmasvarūpasya svānandarasapāyinaḥ □ 527□

gachChamṣtiṣṭhannupaviśaṅChayānō vā'nyathāpi vā □
yathēchChayā vasēdvidvānātmārāmaḥ sadā muniḥ □ 528□

na dēśakālāsanadigyamādi-
lakṣyādyapēkṣā'pratibaddhavrṭtēḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – pratibaddha
saṃsiddhatattvasya mahātmanō'sti)
svavēdanē kā niyamādyavasthā □ 529□

ghaṭō'yamiti vijñātum niyamaḥ kō'nvavēkṣatē □ (pāṭhabhēdaḥ – apēkṣyatē)
vinā pramāṇasuṣṭhutvaṃ yasminsati padārthadhīḥ □ 530□

ayamātmā nityasiddhaḥ pramāṇē sati bhāsatē □
na dēśaṃ nāpi vā kālaṃ na śuddhiṃ vāpyapēkṣatē □ 531□

dēvadattō'hamityētadvijñānaṃ nirapēkṣakam □
tadvadbrahmavidō'pyasya brahmāhamiti vēdanam □ 532□

bhānunēva jagatsarvaṃ bhāsatē yasya tējasā □
anātmakamasattuchCham kiṃ nu tasyāvabhāśakam □ 533□

vēdaśāstrapurāṇāni bhūtāni sakalānyapi □
yēnārthavanti taṃ kinnu vijñātāraṃ prakāśayēt □ 534□

ēṣa svayañjyōtiranantaśaktiḥ
ātmā'pramēyaḥ sakalānubhūtiḥ □
yamēva vijñāya vimuktabandhō
jayatyayaṃ brahmaviduttamōttamaḥ □ 535□

na khidyatē nō viṣayaiḥ pramōdatē
na sajjatē nāpi virajyatē cha □
svasminsadā krīḍati nandati svayaṃ
nirantarānandarasēna tṛptaḥ □ 536□

kṣudhāṃ dēhavyathāṃ tyaktvā bālaḥ krīḍati vastuniḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – vastuni)
tathaiva vidvān ramatē nirmamō nirahaṃ sukhī □ 537□

chintāśūnyamadainyabhaikṣamaśanaṃ pānaṃ saridvāriṣu
svātantryēṇa niraṅkuśā sthitirabhīrnidrā śmaśānē vanē □
vastraṃ kṣālanaśōṣaṇādirahitaṃ digvāstu śayyā mahī
sañchārō nigamāntavīthiṣu vidāṃ krīḍā parē brahmaṇi □ 538□

vimānamālambya śarīramētaḥ
bhunaktyaśēṣānviṣayānupasthitān □
parēchChayā bālavadātmavēttā
yō'vyaktalingō'nanuṣaktabāhyaḥ □ 539□

digambarō vāpi cha sāmbarō vā
tvagambarō vāpi chidambarasthaḥ □
unmattavadvāpi cha bālavadvā
piśāchavadvāpi charatyavanyām □ 540□

kāmānniṣkāmarūpī saṃścharatyēkacharō muniḥ □ (pāṭhabhēdaḥ - kāmānnī
kāmarūpī)
svātmanaiva sadā tuṣṭaḥ svayaṃ sarvātmanā sthitaḥ □ 541□

kvachinmūḍhō vidvān kvachidapi mahārājavibhavaḥ
kvachidbhrāntaḥ saumyaḥ kvachidajagarāchārakalitaḥ □
kvachitpātrībhūtaḥ kvachidavamataḥ kvāpyaviditaḥ
charatyēvaṃ prājñaḥ satataparamānandasukhitaḥ □ 542□

nirdhanō'pi sadā tuṣṭō'pyasahāyō mahābalaḥ □
nityatṛptō'pyabhuñjānō'pyasamaḥ samadarśanaḥ □ 543□

api kurvannakurvāṇaśchābhōktā phalabhōgyapi □
śarīryapyaśarīryēṣa parichChinnō'pi sarvagaḥ □ 544□

aśarīraṃ sadā santamimaṃ brahmavidamaṃ kvachit □
priyāpriyē na spṛṣatastathaiva cha śubhāśubhē □ 545□

sthūlādisambandhavatō'bhimāninaḥ
sukhaṃ cha duḥkhaṃ cha śubhāśubhē cha □
vidhvastabandhasya sadātmanō munēḥ
kutaḥ śubhaṃ vā'pyaśubhaṃ phalaṃ vā □ 546□

tamasā grastavadbhānādagrastō'pi ravirjanaiḥ □
grasta ityuchyatē bhrāntyām hyajñātvā vastulakṣaṇam □ 547□ (pāṭhabhēdaḥ -
bhrāntyā)

tadvaddēhādibandhēbhyō vimuktaṃ brahmavittamam □
paśyanti dēhivanmūḍhāḥ śarīrābhāsadarśanāt □ 548□

ahirnirIvayanīm vāyaṃ muktvā dēhaṃ tu tiṣṭhati □ (pāṭhabhēdaḥ - ahini)
itastataśchālyamānō yatkiñchitprāṇavāyunā □ 549□

strōtasā nīyatē dāru yathā nimnōnnatasthalam □
daivēna nīyatē dēhō yathākālōpabhuktiṣu □ 550□

prārabdhakarmaparikalpitavāsanābhiḥ
saṃsārivachcharati bhuktiṣu muktadēhaḥ □
siddhaḥ svayaṃ vasati sākṣivadatra tūṣṇīm
chakrasya mūlamiva kalpavikalpaśūnyaḥ □ 551□

naivēndriyāṇi viṣayēṣu niyuṅkta ēṣa
naivāpayuṅkta upadarśanalakṣaṇasthaḥ □
naiva kriyāphalamapīṣadavēkṣatē sa (pāṭhabhēdaḥ – apīṣadapēkṣatē saḥ)
svānandasāndrarasapānasumattachittaḥ □ 552□

lakṣyālakṣyagatiṃ tyaktvā yastiṣṭhētkēvalātmanā □
śiva ēva svayaṃ sākṣādayaṃ brahmaviduttamaḥ □ 553□

jīvannēva sadā muktaḥ kṛtārthō brahmavittamaḥ □
upādhināśādbrahmaiva san brahmāpyēti nirdvayam □ 554□

śailūṣō vēṣasadbhāvābhāvayōścha yathā pumān □
tathaiva brahmavichChrēṣṭhaḥ sadā brahmaiva nāparaḥ □ 555□

yatra kvāpi viśīrṇaṃ satparṇamiva tarōrvapuḥ patatāt □ (pāṭhabhēdaḥ – viśīrṇaṃ
parṇamiva)
brahmībhūtasya yatēḥ prāgēva tachchidagninā dagdham □ 556□

sadātmani brahmaṇi tiṣṭhatō munēḥ
pūrṇā'dvayānandamayātmanā sadā □
na dēśakālādyuchitapratīkṣā
tvaṅmāṃsaviṭpiṇḍavisarjanāya □ 557□

dēhasya mōkṣō nō mōkṣō na daṇḍasya kamaṇḍalōḥ □
avidyāhṛdayagranthimōkṣō mōkṣō yatastataḥ □ 558□

kulyāyāmatha nadyāṃ vā śivakṣētrē'pi chatvarē □
parṇaṃ patati chēttēna tarōḥ kiṃ nu śubhāśubham □ 559□

patrasya puṣpasya phalasya nāśavad-
dēhēndriyaprāṇadhiyāṃ vināśaḥ □
naivātmanaḥ svasya sadātmakasyā-
nandākṛtērvṛkṣavadasti chaiṣaḥ □ 560□ (pāṭhabhēdaḥ – vadāsta ēṣaḥ)

prajñānaghana ityātmalakṣaṇaṃ satyasūchakam □
anūdyaupādhikasyaiva kathayanti vināśanam □ 561□

avināśī vā arē'yamātmēti śrutirātmanaḥ □
prabravītyavināśītvam vīnaśyatsu vikāriṣu □ 562□

pāṣāṇavr̥kṣatṛṇadhānyakaḍaṅkarādyā (pāṭhabhēdaḥ – kaṭāmbarādyā)
dagdhā bhavanti hi mṛdēva yathā tathaiva □
dēhēndriyāsumana ādi samastadṛśyaṃ
jñānāgnidagdhamupayāti parātmabhāvam □ 563□

vilakṣaṇaṃ yathā dhvāntaṃ līyatē bhānutējasi □
tathaiva sakalaṃ dṛśyaṃ brahmaṇi pravilīyatē □ 564□

ghaṭē naṣṭē yathā vyōma vyōmaiva bhavati sphuṭaṃ □
tathaiṅpādhivilayē brahmaiva brahmavitsvayam □ 565□

kṣīraṃ kṣīrē yathā kṣiptaṃ tailaṃ tailē jalaṃ jalē □
saṃyuktamēkatāṃ yāti tathā”tmanyātmavinmuniḥ □ 566□

ēvaṃ vidēhakaivalyaṃ sanmātratvamakhaṇḍitam □
brahmabhāvaṃ prapadyaiṣa yatirnāvartatē punaḥ □ 567□

sadātmaikatvavijñānadagdhāvidyādivarṣmaṇaḥ □
amuṣya brahmabhūtatvād brahmaṇaḥ kuta udbhavaḥ □ 568□

māyākl̥ptaḥ bandhamōkṣau na staḥ svātmani vastutaḥ □
yathā rajjau niṣkriyāyāṃ sarpābhāsavinirgamau □ 569□

āvṛtēḥ sadasattvābhyāṃ vaktavyē bandhamōkṣaṇē □
nāvṛtirbrahmaṇaḥ kāchidanyābhāvādanāvṛtam □
yadyastyadvaitahāniḥ syād dvaitaṃ nō sahatē śrutiḥ □ 570□

bandhañcha mōkṣañcha mṛṣaiva mūḍhā
buddhērguṇaṃ vastuni kalpayanti □
dṛgāvṛtiṃ mēghakṛtāṃ yathā ravau
yatō'dvayā'saṅgachidētadakṣaram □ 571□ (pāṭhabhēdaḥ – chidēkamakṣaram)

astīti pratyayō yaścha yaścha nāstīti vastuni □
buddhērēva guṇāvētau na tu nityasya vastunaḥ □ 572□

atastau māyayā kl̥ptaḥ bandhamōkṣau na chātmani □
niṣkalē niṣkriyē śāntē niravadyē nirañjanē □
advitīyē parē tattvē vyōmavatkalanā kutaḥ □ 573□

na nirōdhō na chōtpattirna baddhō na cha sādhaḥ □
na mumukṣurna vai mukta ityēṣā paramārthatā □ 574□

sakalanigamachūḍāsvāntasiddhāntarūpaṃ
paramidamatiguhyam darśitam tē mayādyā □
apagatakālidōṣam kāmanirmuktabuddhiṃ (pāṭhabhēdaḥ – buddhiḥ)
svasutavadasakṛttvāṃ bhāvayitvā mumukṣum □ 575□

iti śrutvā gurōrvākyam praśrayēṇa kṛtānatiḥ □
sa tēna samanujñātō yayau nirmuktabandhanaḥ □ 576□

gururēva sadānandasindhau nirmagnamānasaḥ □ (pāṭhabhēdaḥ – gururēṣa)
pāvayanvasudhāṃ sarvāṃ vichachāra nirantaraḥ □ 577□

ityāchāryasya śiṣyasya saṃvādēnātmalakṣaṇam □
nirūpitaṃ mumukṣūṇāṃ sukhabōdhōpapattayē □ 578□

hitamidamupadēśamādriyantāṃ
vihitanirastasamastachittadōṣāḥ □
bhavasukhaviratāḥ praśāntachittāḥ (pāṭhabhēdaḥ – sukhavimukhāḥ)
śrutirasikā yatayō mumukṣavō yē □ 579□

saṃsārādhvani tāpabhānukiraṇaprōdbhūtadāhavyathā-
khinnānāṃ jalakāṅkṣayā marubhuvi bhrāntyā paribhrāmyatām □
atyāsannasudhāmbudhiṃ sukhakaram brahmādvayaṃ darśaya-
tyēṣā śāṅkarabhāratī vijayatē nirvāṇasandāyinī □ 580□

□ iti śāṅkarāchāryavirachitaṃ vivēkachūḍāmaṇiḥ □

□ oṃ tatsat □